9/223 ■ Septembrie 2021 ■ Anul XIX

Cafeneaua literară

supliment ARTE POETICE

NU STINGEȚI DUHUL!
Antologie de poezie universală
***Poemul dreptului pătimitor* și poeme de**
GRIGORIE DIN NAZIANZ (330-390)

„Concret eclectic” la Galeria „Metopa” Pitești

Artiştii sunt adesea exploratorii mijloacelor vizuale propice pentru dezvăluirea sau învăluirea în mister a mesajelor, emoţiilor, atitudinilor personale.

În expoziţia „Concret eclectic” sunt reunite serii de lucrări care ilustrează parcursul imagistic al artistei **Mirabela Bedereagă** şi al artiştilor invitaţi: **Cristina Tuţă** şi **Cîrstina de la Studina**. Tematica expoziţiei vizează un eclectism al expresivităţilor morfologice unde formele naturii şi antropomorful se completează cromatic. Misterul reuneşte piesele expoziţiei ca un liant. Natura devine tărâm, un spaţiu de poveste, al contemplării, visării şi al atemporalului. Universul feminin explorat cu ingeniozitate în colaj ascunde sub consistenţa şi varietatea texturilor o critică a moravurilor înveşmântată în cele mai preţioase juxtapuneri estetice.

Artista **Mirabela Bedereagă**, prin seria „Pădurea din vis”, ne propune să „adulmecăm” cu privirea un spaţiu feeric în care gândirea poate să păşească treptat, timid, şi să-şi închipuie ce s-ar putea ascunde sub densitatea ceţei proiectate în spatele siluetelor de copaci. Un fior survine în simţământ în momentul întâlnirii cu necunoscutul. Este acel fior pe care artista reuşeşte să-l camufleze în subiectul peisajului şi să-l picteze de-a dreptul pe pânză. Ecoul acestei trăiri aproape onirice se transmite privitorului la momentul întâlnirii cu suprafaţa pictată. Prin economia mijloacelor morfologice, bogăţia picturalităţii, prin perechile complementare, utilizarea contrastului cald-rece sau a gamei ton-în-ton, Mirabela Bedereagă ne invită să privim dincolo de orizont, spre întinderea nemărginită a cerului, în lucrările organizate pe verticală sau, din contră, să ne fixăm atenţia chiar în centrul geometric al pătratului sau de-a lungul liniei mediene orizontale a lucrării, pentru a admira copacii pierduţi în tuşe subtile, difuze.

În faţa ochilor ni se descriu peisaje din varii anotimpuri, având luminozităţi atipice. Calităţile griurilor se observă în pictarea zăpezii aplicate duios pe suprafaţa pânzei. Compoziţional, peisajul este organizat pe o serie de axe, linii de forţă, pe o diagonală descendentă care este susţinută la orizontală de tuşele ce încarcă cu omăt crengile copacilor.

Interesantă este condensarea albastrului într-o lucrare organizată pe trei registre orizontale suprapuse axei verticale a tabloului. Nuanţele de albastru concentrează atenţia către adâncimea pierdută în spatele foşnetului stins al frunzelor. Adesea, în lucrările artistei, linia solului se arcuieşte, îmbrăţişând universalitatea formei Globului. Iarba este pictată în tuşe lungi, întinse, transformând microcosmosul în macrocosmos. Aplicarea tuşelor creează un ritm care completează dansant firavele siluete ale trunchiurilor de copaci. Din când în când, răzbat punctări de tuşe clare menite să înscrie pădurea într-o certă spaţialitate.

Artista Mirabela Bedereagă pictează pădurea ca întreg, selectând detalii sugestive. Imaginea pădurii este trecută prin filtrul sufletesc şi cognitiv, parcurgând drumul de la subconştientul ascuns către conştientul vizibil.

Artista **Cristina Tuţă** propune un periplu prin Istoria Artelor, în cadrul seriei „Madonele”. În fapt, „madonele” sunt nişte „donne”, doamne alese din pleiada de portrete notorii ale artei universale. Tehnica colajului permite îmbinarea de forme şi texturi menite să creeze punţi între elementele trecute şi cele recente, de actualitate. Avem în faţă serii de lucrări în care operele marilor maeştri sunt reinterpretate conform unor cerinţe de emancipare mai apropiate contextelor actuale. Lucrările se prezintă ca un discurs semiotic propus privitorului spre interpretare. Pare a fi o adaptare la contemporan realizată într-o notă simbolică şi, poate, o critică adusă multiplelor idealuri, unele dintre acestea fiind de ordin estetic.

„Fata cu cercel de perlă” a lui Johannes Vermeer îşi transformă alura. Acum este înveşmântată într-o ţinută monocromă, cu un print realizat din frânturi de fotografii alb-negru, imagini cu expresii din film şi istorie. Perla este schimbată cu o bijuterie dintr-un metal preţios şi elaborat, buzele rămânând centrul de interes al lucrării. Supradimensionate în raport cu proporţiile chipului, buzele mai întredeschise decât în lucrarea celebrului maestru descriu o grimasă accentuată. Inocenţa privirii din vechiul tablou se transformă într-un vizibil act de acuzare.

„Dama cu hermină” pictată de Leonardo da Vinci îşi etalează vanitatea printr-o vestimentaţie excentrică, poartă un ceas parcă achiziţionat la Sotheby's, manichiură de secol XXI şi vestimentaţie vintage, cu repere victoriene. O şuviţă rebelă albă îi separă chipul de restul podoabei capilare prinse îngrijit la spate. Buzele sunt şi ele pronunţate şi se asortează nuanţelor ceasului şi manichiurii. Textura fundalului pare a fi un tapet înţesat cu icre negre. Cel mai sugestiv element este hermina devenită animal-hibrid, o adevărată himeră care ascunde în spatele unui soi de veşmânt din piele un corp brăzdat de solzi, chipul pare al unui şobolan, iar ochii roşiatici parcă imită culorile de rezistenţă din garderoba şi acesoriile stăpânei. Totul ar vrea să descrie un aer înşelător.

Remarcăm cum subtila ironie nu pune în penumbră valenţa estetică a fiecărei lucrări. Modul în care artista Cristina Tuţă reuşeşte să schimbe expresivităţile chipurilor denotă iscusinţă în decriptarea comunicării non-verbale.

Artistul **Cîrstina de la Studina** explorează peisajul utilizând diverse tehnici, dintre care remarcăm tehnica fuzionării culorilor. Observăm lejeritatea abordării subiectului, gestualitatea, fluiditatea formelor.

Tripticul „Florile Pământului, Florile Cerului, Grădina Narcisică” prezintă un conglomerat de forme – nuclee cromatice care încarcă vizual în explozii de pete întreaga suprafaţă de lucru. Miniaturile organizate în structura pătratului au ca temă principală dealul, depărtarea, orizontul. Lucrarea „Roua dimineţii sau lacrimile ierbii care se înalţă la cer” se scaldă într-o infuzie de verde profilată pe un cadru celest ireal. Spaţiul terestru se întinde sub linia orizontului, lăsând descoperit aerul îmbibat de rouă.

Lucrarea „Deal. Începutul unei zile” este o piesă de rezistenţă a seriei artistului Cîrstina de la Studina. Se crapă de ziuă printre craclurile de culoare, iar ocrul cerului juxtapus albului sporeşte luminozitatea lucrării. În planul terestru, violetul, albastrul şi ocrul susţin consistenţa imaginii. Lucrările „Liniştea”, „Reavăn. Împrimăvărare”, „Deal” sunt mai apropiate la nivel cromatic de fotografie, artistul reuşind să îmbine griurile în aşa fel încât să sugereze veridic nuanţele cerului.

În „Pădurea fermecată” suprafaţa picturală este acaparată total, pădurea plină de culoare „arzând” în focul sacru al imaginaţiei.

Miniaturile artistului Cîrstina de la Studina dovedesc un parcurs prolific în ilustrarea peisajului printr-o economie de mijloace. Nimic nu pare a fi forţat, ci, cel mult, dirijat. Cromatica este de multe ori potolită, brunurile jucând un rol primordial. Se remarcă jocul aproape-departe în stabilirea cadrului expus privitorilor. În lucrări se simt liniştea, adierea vântului, îndemnul spre contemplare.

Lavinia-Elena VIERU

O poezie de dincolo de Prut

O unitate de ton cu melancolia unei cantilene distinge aproape în totalitate producția poetică înfățișată de **Grigore Chiper***. Cota emoțională nu urcă și nici nu coboară excesiv, oprindu-se la imagini care mai curînd sugerează decît angajează. O sfială modern-realistă înscriindu-se ca atare: „E o seară oarecare/ cu pași făcuți îndărăt// Trec printr-o grădină de tamariscă și acacia/ Cîinele începe să latre de după zid/ Culorile dispărute revin/ tot așa cum obiectele apar din întuneric/ după ce găsești întrerupătorul// Întîlnirile sunt încă frecvente/ tanti e în viață/ și unchiul/ și tata/ și alții” (*Tamariscă și acacia*). Nu o dată textul posedă un contur biografic. Memoria trecutului sovietizat e notată cu oroare, aidoma unui coșmar: „Nu mi-au rămas multe amintiri despre comunismul/ studiat în școli/ trăit în ședințe/ purtat în viscere/ înfipt în vertex/ Chiar și atunci ecoul Big Bangului/ mi se părea mai real/ decît perspectiva unei societăți/ în care fiecare mănîncă ce vrea/ lucrează cît poate” (*Lecția de comunism*). Cît privește viața postcomunistă, aceasta se compune, aidoma unui puzzle, din piese ce nu se pot îmbina decît aproximativ, cu o stîngăcie a noului existențial. Reticent, autorul pare a schimba vorba în fața unor imprevizibile decepții: „Nu sunt evocările mele/ Sunt ale celorlalți/ pestrițe și zburătoare ca bulele de săpun/ Eu ascult la o ceașcă de cafea/ într-un local de consumațiune întunecat de lumina slabă de afară// Viață de la capăt/ îmi sună în urechi/ cîntecul fredonat adesea pe timp de criză (...) Fratele Alexandru pare fericit pe fundalul peisajului autumnal și acolo/ dar noi discutăm alte subiecte” (*Foto din Boston*). Oferind și preciziuni ostentativ anoste: „Am îmbrăcat canadiana/ mi-am pus căciula și fularul/ sper că îmi scuturasem de zăpadă gulerul/ căci deja era iarnă” (*Covorul roșu*).

Deși flagelul care părea ilimitat în timp al bolșevismului a dispărut, i-a luat locul simțămîntul unei pustiiri, al unui apăsător spațiu gol. Intimitatea e nevoită a se proiecta pe fundalul devitalizat al acestuia: „Nimic nu mă mai leagă de camera mea/ dintr-o copilărie imemorială/ în afară de două lucruri/ Memoria tatălui/ ținut aici trei zile înainte de a fi înmormîntat/ și aceste dulapuri masive/ în care am căutat azi Concert din muzică de Bach” (*Balaurul*). Locul viețuirii cotidiene, vidat, monoton în nefirescul de care are parte, stîrnește apetența unui contrast cu orice preț, fie și catastrofal. Ființa devine exasperată prin stagnare. Ceea ce părea a fi o salvatoare altă viață are aerul unui provincialism etern, al unui timp oprit: „ar putea fi și mai bine mai frumos/ în iunie/ dacă ar ploua dimineața monoton/ la orele cînd stai închis ermetic în spațiul tău/ din care nu ai cum ieși/ ar putea fi chiar magnific/ dacă o furtună sau o vijelie/ s-ar roti dincolo de geamul protector/ iar un iceberg s-ar desprinde de continent/ alimentînd precipitațiile de vară/ pînă la sezonul ploios” (*Imn ploii*). Prezența spectrală a părintelui iubit participă la momentele critice, deoarece „moartea capătă profilul unei obișnuințe”. Drept efect al contextului încă dezolant, comportarea ființei auctoriale e stînjenită de piedici reale ori prezumate. Lumea vizibilă apare dublată de una invizibilă, în care plutesc necunoscute primejdii. Realul se mixează cu irealul, ce transpare în gesturile mărunte, în rostiri simple, în tăceri: „Cînd am întrebat ceva despre patrie/ a cărei identitate se fragmenta pe fundalul rece al despărțirii/ nu mi-a răspuns/ sau poate a fost numai tăcerea taximetristului// Începuse să ningă/ și zăpada cădea molcom sub roți// Cred că voiam să-ți mai spun ceva/ dar cuvintele erau bruiate mereu/ de locurile prea intens hașurate/ pe care le străbăteam în viteză” (*În drum*). Revin motivele fantomatice cum o paradoxală probă a confirmării trăirilor prezente: „Am văzut într-o clădire veche și dezafectată un du-te-vino de făpturi/ din secolul trecut/ Nu aveau fețe/ nici măști/ ci numai costume/ Nu sunt sigur/ dacă trăiesc eu un film neorealist alb-negru/ sau erau ele în trecere” (*În trecere*). Totul e suspendat, incert în chiar simplitățile decent anxioase: „Ce pot să zic despre noi// E reacția mea/ sau îndoiala ta/ sau viceversa/ sau tăcerea interpusă ca un scut// Nu există răspunsuri/ la întrebări neformulate/ Nu există continuitate/ a unor fraze nerostite// Am impresia că sentimentele sunt un gaz/ care se evaporă” (*Urechea lui Van Gogh*).

Un „gol istoric” bacovian, s-ar zice iremediabil. Ființa se smucește între o demonie surdă și ritualul existențial curent, tot mai searbăd, mai istovitor. Nimic nu poate fi dus la capăt. Dispar granițele dintre zona de veghe și cea onirică: „Am condus mașina toată ziua/ ca un posedat/ Am văzut ținutul nu din prospectele turistice/ ne-am întîlnit cu prieteni/ A fost el a fost ea au fost împreună (...) am luat două comprimate/ dar nu mi-a ajutat// După ce m-am culcat/ am condus încă mult timp/ schimbînd orizont după orizont” (*Orizonturi*). Animalele de companie coroborează solitudinea: „Toamna tîrziu le este greu și lor/ fiindcă frunzele căzute/ acoperă maidanele mirosurile perspectivele” (*Piramide*). Periferia lui Bacovia reapare în alt moment, bîntuită de degringolada distanțelor: „Te întorci cu fața măslinie/ de la un serviciu negru/ și mergi mai mult pe o stradelă întunecată// E o ploaie măruntă de toamnă/ Știți cum e cînd ciuruiește toamna” (*Candidatul tău*).

Concluzia? „Moldova e Cutia Pandorei/ Cămașa lui Nessus/ Firul Ariadnei// Transnistria e Calul Troian/ Călcîiul lui Ahile/ Calendele grecești// Vameșul transnistrean cotrobăiește preocupat printre lucruri/ întreabă ce e cu numerele din Lettre International văzute în portbagaj” (*Călătorie din Scylla în Caribda*). Altfel zis, Moldova de peste Prut a lui Grigore Chiper, ca și a subsemnatului, după mai bine de trei sferturi de veac de la ultima-i înstrăinare, e încă în derivă.

Gheorghe GRIGURCU

* Grigore Chiper: **Semințe de betel**, Editura Rocart, 2020, 82 p.

Generația socialismului: Generația ‘60

După „defectarea” ideologică şi dispariţia brutală şi extrem de prematură a lui Nicolae Labiş, regimul teroristo-comunist avea urgentă nevoie să demonstreze că noua societate produce nu doar fabrici şi geaseuri, ci şi o nouă literatură, una chemată să dea seamă de minunata viaţă a „omului nou”. Speranţa era acum legată de tinerii şcoliţi în facultate, după cvasi-eşecul aşa-zisei Şcoli (proletare) de Literatură „Mihai Eminescu”, în condiţiile în care elitele literelor române, cu câteva excepţii, sufereau cumplit ori mureau în temniţe. Aşa a apărut celebra *generaţie ’60*, un mit moşit şi abil întreţinut de propaganda comunistă multă vreme, generație numită „a socialismului”.

Adrian Păunescu, de la libertate la odele aduse lui Ceaușescu

Adrian Păunescu este unul dintre cei mai importanţi poeţi ai Generației ’60 și cel mai fecund din toate timpurile. Și cel mai contestat, adică... viu! E un veritabil personaj de roman, prin viața sa, dar, curios, opera nu a avut parte de o monografie până în prezent, cum s-a întâmplat cu alţii. I s-au făcut busturi din timpul vieţii, multe școli îi poartă numele (inclusiv la Pitești, Școala Nr. 15). Istoricii literari importanţi au preferat să... tacă în privința lui. „Totul mă supără la acest poet, în afară de poezia lui”, scria Eugen Barbu (în „O istorie polemică și antologică a literaturii române”, 1976).

El însuși, într-o carte din 1997 (la bază, teza lui târzie de doctorat), jurând pe importanța lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ioan Alexandru pentru generație, dar și cu gândul la sine, spunea: „Astfel, generația ‘60 nu este numai un fruct spontan și greu de explicat al unei conjuncturi stelare, ci și strategia parcă profundă, parcă genetică, parcă salvatoare a unei națiuni care avea nevoie de o nouă purificare a limbajului prin care dorea să comunice și, ca să discutam în termeni drastici, și o baie obligatorie de adevăr și de frumos, fie și în perspectiva unui testament bine scris”.

Are și nu are dreptate. Testament? Primele cărţi scrise de Nichita, Blandiana etc. sunt un tribut adus socialismului, dincolo de noile imagini și metafore puse în joc. Debutând în 1965, în celebra colecţie „Luceafărul”, Adrian Păunescu e mai norocos. Venise la putere Nicolae Ceaușescu, cel care, la început, a lăsat libertate creației literare. În volumul de debut, „Ultrasentimente”, dincolo de o trimitere la Maiakovski („Purtam o bandă de magnetofon,/ Cu vocea lui Vladimir Maiakovski”, p. 15), Păunescu scrie liber, deja i se vede oratoria (poeziile sunt scrise între 19 și 22 de ani). În „prefață”, Matei Călinescu scrie: „O astfel de înflorire a spiritului juvenil în poezia română – anunțată de neuitatul Labiș – constituie unul dintre fenomenele cele mai semnificative ale literaturii noi, consecință fertilă a instaurării socialismului în țara noastră”. Repet, am citat din Matei Călinescu, viitor autor al volumului „Viața și opiniile lui Zacharias Lichter”, din 1969, și profesor stabilit în S.U.A. Păunescu era susținut de acesta, subliniez, ca o „consecință fertilă a instaurării socialismului în țara noastră”. Nu știu dacă ediția de „Opere complete” din Matei Călinescu de la „Humanitas” o să cuprindă aceste rânduri...

L-am cunoscut personal pe Adrian Păunescu, în anii în care era prim-vicepreședinte al Partidului Socialist al Muncii („secund” al lui Ilie Verdeț, fost premier comunist), când dădea cu barda în Ion Iliescu (pentru a ajunge, mai târziu, senator al partidului condus tocmai de Iliescu). Avea mereu păreri personale, spre disperarea lui Verdeț. Am petrecut multe zile în preajma sa, chiar și nopți, și pot mărturisi că era un adevărat fenomen al naturii, atâta energie degaja. Era greu de întrerupt și mereu găsea explicații. E vremea profesorilor de română, îmi tot sublinia, și avea dreptate. L-am întrebat de interviul cu Eliade. Da, se bătuse cu cenzura, în revistă a apărut fără referinţele la Nae Ionescu, dar în volumul „Sub semnul întrebării” restabilise adevărul. Așa era. Și s-a jurat că Eliade ar fi declarat, la masă, că Nicolae Ceaușescu merita Premiul Nobel pentru Pace, lucru greu verificabil, dar publicat în „Contemporanul”. Lucru pe care l-a scris, iar Eliade pentru asta s-ar fi supărat, nu pentru absenţa lui Nae Ionescu din corpul interviului. Doream, ca și Noica, să-l aduc în țară, a adăugat. Ar fi însemnat enorm pentru noi, generația de atunci, mai ales că își dorea să-și revadă mama, dar nu l-au lăsat „Ieruncii” (de notat, în „Jurnalul” său, Eliade invidiază memoria fabuloasă a lui Păunescu, deși el însuși era o bibliotecă vie).

Cariera lui în P.S.M. s-a încheiat în 1998, după ce a candidat, în 1996, contra lui Iliescu, la... Cotroceni! A luat doar 87.163 de voturi în toată țara (0,69%), mai puţin decât un tiraj al cărților sale „Totuși iubirea” ori „Manifest pentru mileniul trei”.

Pentru istoria literară: într-o bună zi din vara lui 1996, prefectul de atunci al județului a fost sunat de patronul Hotelului „Muntenia” din Pitești, Ciobotoiu. Ultimul cerea bani. Păunescu se cazase cu o femeie la hotel, două săptămâni, folosise numai room-service, timp în care a scris o carte de versuri. „Să plătească prefectul!”, a spus la plecare, obișnuit ca pe vremea primilor-secretari. Prefectul Nicolescu nu avea cum să plătească și l-a sunat pe Dumitru Drăguț, președintele P.S.M. Argeș, unul dintre cei mai cinstiți și săraci parlamentari de Argeș. Organizația nu avea fonduri, numai cu membri de rând, vai de capul ei, dar a strâns bănuț pe bănuț și a plătit extravaganțele poetului.

Venea, de altfel, des la Pitești. Ba o lansare, ba o vizită la autorități, deși era la PSM. Avea admiratorii săi, umplea la refuz sălile. Țin minte de câte ori m-a sunat d-na Carmen Păunescu, să-i cumpăr 300 de volume. „Nu avem bani!”, zicea, chit că Păunescu trăia ca un nabab. Am refuzat. Consecințele nu s-au lăsat așteptate.

În fine, l-am văzut și de departe pe Adrian Păunescu, în 1984, pe stadionul „Trivale” din Pitești, însoțind o verișoară bună,

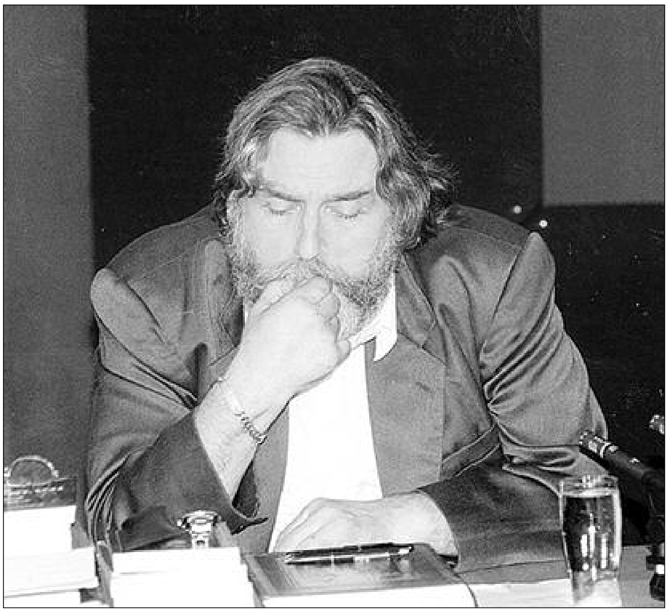
aceasta vrând să vadă Cenaclul „Flacăra” în acțiune. Când am ajuns, Păunescu juca fotbal pe teren cu Dobrin și câțiva folkiști. A urmat delirul. Muzică, poezii din public, poezii scrise ad-hoc de Păunescu și, din când în când, 15.000 de piteșteni scandând: „Trăiască pacea în lume! Ceaușescu, pace! Ceaușescu, libertate!” Se înțelegea că tocmai Nicolae Ceaușescu asigura... libertatea noastră! Marea păcăleală! Păunescu era ca un tunet din ceruri, când a recitat „Rugă către părinți”, recunosc că am plâns! Fie și pentru această singură poezie merită să rămână în istoria literaturii. Avea un magnetism extraordinar. Mai târziu, aveam să aflu, de la un fost activist PCR, că numai băutura pentru cei din Cenaclul „Flacăra” costase UTC Argeș, în acea seară, 7.000 de lei! Dar U.T.C., prin vânzarea de bilete, își scosese banii. De fapt, prim-secretarii județeni tremurau în fața lui, îi respectau orice dorință, de parcă însuși Ceaușescu era acolo. Devenise foarte influent asupra maselor, iar liderului comunist N.C. nu-i convenea asta. S-a folosit de incidentul de la Ploiești pentru a-i interzice cenaclul. Și totuși... În decembrie 1989, văzând poporul răsculat împotriva sa, Ceaușescu l-a sunat pe Păunescu pentru a le vorbi oamenilor, pentru „a-i potoli”, cunoscându-i puterea de a manipula masele. Păunescu a refuzat să-l ajute și a ieșit în stradă, cu poporul. Șocant pentru el, cei care aveau în memorie odele dedicate Ceaușescului au vrut să-l... bată, la propriu! Poetul a fugit, s-a refugiat la Ambasada SUA, spre a se salva. Ulterior, a vrut să se înscrie în... P.N.Ț.C.D. (deși tatăl său fusese liberal), dar Coposu l-a refuzat. Dornic să se exprime politic, Păunescu a ajuns la P.S.M.

Mi-l închipui pe criticul literar Alex Ștefănescu, așa cum a făcut cu Eminescu, în două cărți, publicând în viitorii ani vreo 100 de volume intitulate: „Adrian Păunescu, poem cu poem”, doar au fost prieteni... Nu cred că greșesc dacă afirm că absolut nimeni din România nu a citit TOATE poeziile lui Păunescu. Plus miile de articole publicate în „Facăra”. Plus sutele de emisiuni tv., ce pot fi transcrise. Nici nu îmi dau seama câte sunt, sigur peste 20.000 de pagini, nimeni nu stă să le numere. În 2003, autorul publica un impozant volum de 1.776 de pagini (!!!), „Cartea cărților de poezie”, un soi de Integrală (până la acea dată), carte care s-a epuizat rapid din librării, deși costa enorm, iar, în prezent, o poți găsi la anticari la 500 de lei! Semn că Păunescu se vinde bine și în prezent! Pe vremea lui Ceaușescu se vindea pe sub mână, deși erau tiraje de 100.000 de exemplare.

Vorbeam într-un rând, la Pitești, cu Adam Puslojic, despre ce mai face Păunescu. Celebrul poet și traducător era supărat. „Am vorbit iar cu Adrian Păunescu, să îl traduc în sârbă, în colecția «101 poeme», cum am făcut cu Nichita, Sorescu și alții. Selecția urma să o facă el sau eu. Iar Adrian a explodat: «Ce, numai o sută de poezii foarte bune am scris eu?! Am scris mii!» Proiectul a căzut și e păcat...”.

Așadar, cea mai controversată personalitate a Generației ‘60 rămâne Adrian Păunescu, cel care se considera „cel mai tânăr poet al acestei republici” (de altfel, a debutat în revista „Luceafărul” la 17 ani, iar la 25 de ani era numit redactor-șef adjunct la „România literară”!). Unele versuri din volumul de debut ridică semne de întrebare: „Amiral îndrăzneț și ce tânăr, ehei,/ Ard pe-un nume distinct./ Umbra steagului cade pe umerii mei/ Epoleți devenind” (p. 64). Oare la ce... epoleți visa poetul?

Mai apoi, a publicat zeci de volume, unul chiar interzis de Cenzură. Se impune cu volumele: „Mieii primi”, „Fântâna somnambulă”, „Istoria unei secunde”, „Repetabila povară”, care sunt „poezie pură” (vorba lui Alex Ștefănescu). După ce a înființat în 1973 Cenaclul „Flacăra”, la început timid, pe model american, mai apoi pe stadioane, cu peste 15.000 de spectatori, Păunescu a devenit o forță și extrem de celebru. Dar trece într-o a treia etapă, care l-a compromis. „Poezia lui Adrian Păunescu este scrisă ca să convingă, nu ca să încânte” (mai zice Alex Ștefănescu, p. 500, în „Istoria” sa).

Alți critici sunt mai drastici. Marin Mincu nici nu îl reține ca poet în volumul său „O panoramă critică a poeziei române din secolul al XX-lea”. A exagerat. Un Vasile Cârlova a rămas în istoria literaturii prin câteva poezii scrise. Nicolae Manolescu, în „Istoria critică”, judecă la rece: „În fond, Păunescu e un egocentric” (p. 1.053). „De pe la mijlocul anilor ‘70, Păunescu a urcat poezia (și pe a lui, și pe a altora) pe scena «Cântării României»... Mici acte de curaj politic au fost compromise de mari lașități, iar pretenția de adevăr a fost copleșită de reverențe scabroase făcute dictatorului și regimului” (p. 1.054). În fine, „după 1989, Adrian Păunescu n-a mai produs nimic valabil, în ciuda numeroaselor și groaselor volume tipărite. Regimul comunist i-a priit” (p. 1.055)...

După interzicerea Cenaclului „Flacăra”, în 1985, Păunescu și-a întețit Odele aduse lui Ceaușescu, în speranța că va fi lăsat să-și continue activitatea. În zadar. O să închei acest scurt episod cu un fragment dintr-o odă în care își lua angajamentul „Am să vă fiu ostaşul cinstit până la moarte”:

„Întreg, al dumneavoastră, aşa mă simt din nou,
Că de minciuni şi falsuri fiinţa mi-e sătulă,
Vă mulţumesc de toate, Cinstit şi Bun Erou,
Renaşte-n mine însumi şi ultima celulă. (...)

Vă văd apoteotic, ca pe un Voievod,
Ce ştie să aplece urechea spre Ion Roată,
Şi se-adresează ţării în cel mai simplu mod,
Ca-n ’72, ţin minte: «Acum ori niciodată!» (...)

În vremurile grele pe care le trăim,
Când o planetă-ntreagă se plânge că o doare,
Dezamorsând minciuna, Eroule sublim,
Sunteţi Bărbatul Ţării şi Unica Salvare. (...)

Îndoliat de rele, acum mă nasc din nou,
Slujindu-mi cu credinţă, după putere, ţara,
Vă mulţumesc de toate, Cinstit şi Bun Erou,
Din Geniul dumneavoastră, ca un fertil ecou,
Să vină Adevărul, să vină Primăvara!”

„Cinstit și Bun Erou”, Ceaușescu, vai! Să vină Adevărul, vorba lui!

Jean DUMITRAȘCU

Poeți recomandați de Virgil Diaconu:

TEODOR DUME

Teodor Dume (n. 04 aprilie 1956, Luncasprie, Bihor) este jurnalist, editor, scriitor și cu osebire poet. Autor a 33 de volume publicate la edituri din România și Franța, el este în prezent director la revista *Extemporal liric* și redactor la alte câteva reviste literare.

Teodor Dume scrie împotriva poeziei contrafăcute, dându-ne speranța că poezia poate să fie și altfel decât a grafomanilor contemporani. Dume este un poet hipersensibil, care își conduce bine creațiile în vers liber, abordând teme „comune", autentice, și reușind să trateze artistic, poetic, portretele pe care i le schițează, de exemplu, tatălui, mamei sau lui Dumnezeu; personaje pe care le pune uneori într-o relație capabilă să nască lirism și să ne seducă. Ocolind limbajul metaforic, poetul clădește totuși pas cu pas poezia. Să-l urmărim împreună.

Ultima noapte cu tata

nu am aflat niciodată de ce tata
plângea în somn și de ce
își ținea mâinile sub cap în aceeași poziție
noapte de noapte
poate că mamei i-a șoptit
înainte de a stinge lumina
când îi cosea buzunarele
găurite de timp

de câte ori îi săream la gât
seara înainte de culcare
lăcrima și
în răstimpul dintre lacrimi
mă strângea în brațe
dar niciodată
nu mi-a spus te iubesc
îi tremurau mâinile și vocea
ori de câte ori
încerca să-mi vorbească și
deseori își schimba vorba
cu o întrebare –
ai mâncat?...

în ultima seară când ar fi trebuit
să-l văd cu mâinile așezate sub cap
avea mâinile încrucișate peste piept
și dormea...
dimineață când am dat fuga la patul lui
să-l trag de mustață ca de fiecare dată
mama m-a așezat pe genunchi
mi-a luat capul între palmele ridate de timp
m-a privit în ochi și mi-a șoptit ca și când
tata și-ar fi continuat somnul
tatăl tău s-a dus să-l întâlnească
pe Dumnezeu
și mi-a dat de grijă să-ți spun că tu
îi vei ține locul

Fotografia în formă de inimă

când m-am privit ultima oară
lipsea ceva din mine
sub cicatricea aceea
rămasă acolo
de ceva vreme
simt furnicături
ultimul război pe care
l-am purtat cu mine însumi
a fost în primăvara în care
mama își rătăcise umbra între
malurile Crișului Repede
dacă mă întrebați ce căuta acolo
o să vă spun:
își căuta pruncii
zi de zi în calendarul lipit
sub fotografia familiei
își nota zilele în care poștașul
uita să-i aducă vești
în cele din urmă a crezut de cuviință
să încuie poarta și să urce
în primul autobuz ce o va duce
înspre capătul lumii
cu Dumnezeu în gând și în suflet și
cu imaginea completă a pruncilor ei
a pornit spre oraș
pe sora mea nu o văzuse
de mai bine de un an
știa că locuise cândva după
blocurile acelea de netrecut
și că o va găsi acolo
împreună cu primul ei nepoțel
ajunsă la margine de apă
l-a implorat pe Dumnezeu
„Doamne, ajută-mă să-mi găsesc fata!"
și cum Dumnezeu era ocupat
cu alte treburi cerești
a lăsat-o singură
să lupte cu necunoscutul
de ajuns n-a mai ajuns să-și vadă fata
și nici să mai descuie poarta...
de atunci sub cicatricea rămasă pe suflet
simt furnicături
fotografia de pe peretele scorojit
are forma unei inimi și
plânge la fiecare răsărit al zorilor
să nu mă întrebați de ce

lăsați-mi puțină liniște doar atât
cât să-l conving pe Dumnezeu că mama
l-a iubit și că mâine ar fi fost ziua ei

Doamne, de ce nu mai am timp?...

acolo unde am vrut să ajung
și nu am ajuns
cineva cotrobăie
sub albastrul decupat
se vede Dumnezeu aplecat peste o carte
zadarnic mă prăbușesc pe genunchi
și-l rog să-mi spună
de ce nu mai am timp
dâra de nisip din trupul meu
atinge pământul
nu-i bai
printre măruntaiele lui
cerul deschide o rugă
pentru ziua în care
centrul universului
va trece prin mine

Semne de la mama

în închipuirea mea trăiește o mamă
sigur e mama
face parte din mine
dimineața
la amiază și seara
când vorbesc cu Dumnezeu
își pune capul între palme și
mă privește tăcut
din ochii deschiși parcă
        într-o altă lume
ies lacrimi

trăiesc între realitate și vis

ferit de ochii lui Dumnezeu
îmi întorc capul și plâng
am senzația unui sentiment straniu
cum parcă m-aș hrăni cu propriul
        meu sânge
sub stăpânirea gustului aceluia
mult prea dulceag
tremur într-un ritm agonic
aș face orice ca să-mi pot curăța
oasele de frică
aș întoarce lumea înspre marginile cerului
și soarele către chipul mamei
        locuit în mine
deși știu că nu-i decât o cruce
        de lemn putrezit
pe care o port ca Iisus coroana de spini
de la o vreme mă pipăi și
mă întreb mirat
sunt eu sau nu mai sunt eu
cel care am fost
închid ochii și sub mângâierile
imaginare o strig pe mama
o întreb
de ce s-a dus fără o vorbă
        de rămas bun

știu că dincolo de tăcerea ei și
        de ceea ce a fost
e multă suferință și iubire
nimic nu e întâmplător
zic cu ochii ațintiți la lumina
de la capătul nopții
mă răstesc la Dumnezeu
spune-mi Doamne
eu, eu când o voi putea urma?
am obosit să mai cred în tine
Doamne!
sufletul nu mi l-ai citit de mult
mă simt ca un tren oprit
într-o haltă fără călători
cineva trece tăcut și mă privește
        din mers
știu că nu poți fi tu
Doamne
și mai știu că nu îmi vei răspunde
nu-mi rămâne decât să aștept
sau să fac ceva ce știu cel mai bine

până una-alta
o să cobor în mine și
câte puțin în fiecare zi
voi roti soarele după umbra mamei
și în cele din urmă o voi ruga
să-mi lase un semn la orele 12 fix
ca să am puterea să privesc pe fereastra
        altui cer

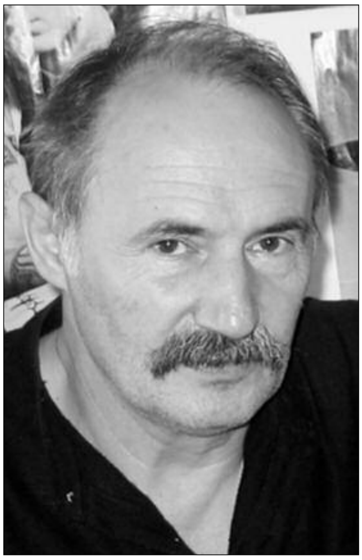
Viața, o mască ce știe să zâmbească...

din tot ceea ce sunt
îmi vor rămâne doar mâinile cu care
o să bat în poarta lui Dumnezeu și
câte ceva din frica de moarte
în rest nu mă tem de nimic...

din vena proaspăt tăiată
au curs moartea
singurătatea și tot
ceea ce ar fi trebuit să curgă
și e atât de frumos când mă ating
și atât de trist când știu că
nu mai sunt și nici nu pot fi
ceea ce am fost

văd cum crește lumina
din ceea ce încă mai sunt
și asta pentru a-i aminti fiicei mele
că viața e doar
o mască ce știe să zâmbească din când în când
ca și Dumnezeu în zilele de duminică

VIRGIL DIACONU

De sub pulberea veacului

Răpus din nou de chipurile copilăriei.

Câte zile s-au pierdut de atunci printre degete ca nisipul? *N-am cer!* – spunea mama, și deschidea repede ferestrele. *N-am cer!*

Nu se vedea decât albastrul luminos, străbătut de zborul frânt al rândunelelor și de țipetele lor. Semn că locul acela se numea *acasă* și că un copil alerga prin albastru, printre săgețile negre și țipetele lor.

Afară, cireșul te așteaptă cu brațele deschise.

Florile lui – o amintire a Paradisului. Parcă am mai fost pe aici... Parcă mai ieri îți puneam, prinţesă, cireșe la urechi!

La marginea orașului, bastionul singurătății: biserica părăsită. Încă puţin și ierburile, care au cucerit treptele și pragul, vor pune stăpânire pe naos.

O biserică fără închinători și aproape căzută în genunchi. Deja câteva familii de hulubi și-au făcut cuiburi deasupra altarului. Ţipătul puilor care așteaptă hrana din văzduh îmi spune că și aceste păsări sunt tot în puterea Domnului.

De-acum, pot să petrec câteva ceasuri printre sfinţi. Sau să iau parte la *Judecata de Apoi*, pictată pe peretele dinspre apus al bisericii. Voi scăpa oare din șirul fără sfârșit de trupuri goale care așteaptă securea? De unde atâta cruzime la Domnul bunătății?

Dar urletele celor hăcuiți sunt spulberate de cântecul cocoșilor. Fiecare rază vrea să îi salveze pe cei judecați. Și fiecare fir de iarbă. Și cireșul care îți iese dinainte cu brațele deschise. Numai să-l vezi! Numai să nu treci și de data aceasta pe lângă el, numai să-i dai puţină atenţie, dacă tot te așteaptă de atâta vreme gătit ca de nuntă... Nu te-a scos el de fiecare dată de sub pulberea veacului?

De-acum, pot urca să văd luna pe muntele negru.

Chipul sfântului închis în mine nici nu trebuie să se arate prea des. Oricum, el se închină numai la vrăbiile care îi mănâncă din palmă. Și cum se închină numai la vrăbii, cine știe dacă sfântul nu va fi gonit cu pietre de slujitorii Domnului?

Desigur, mântuirea sfântului e pe aripile vrăbiilor. Pe aripile lor împărțite văzduhului! Mântuirea lui este chiar în lumea aceasta.

Cât despre numele lui, acesta este al vântului, care tocmai a trecut prin copaci. Sau al cireșului, care în fiecare noapte se dă cu capul de pereții casei... De pereții casei în care mama mea tânără mi-a spus într-o zi: *N-am cer!* Și a deschis repede ferestrele în albastru; în albastrul străbătut de zborul frânt al rândunelelor și de țipetele lor.

Umbrele acestui secol

Vândute aceluiași nimic,
umbrele acestui secol aleargă fericite pe străzi.

Micile noastre victorii
sunt înghițite de ceața abatorului.

Din când în când,
ghilotina oprește timpul unuia dintre noi.

Ghilotina! Ea funcționează după un plan bine stabilit.
După un plan pe care nimeni nu l-a zădărnicit
niciodată.

Și biserica este sfâșiată de rugăciuni și de lacrimi.

Și eu vâslesc printre lacrimile credincioșilor,
printre rugile lor răbdătoare,
care i-au coborât pe sfinți din icoane.
Trec prin tăcerea lor cu dinții strânși.

Afară, un oraș plin de oase care aleargă pe străzi.
Au care din ele sunt oase de om, care de regi
și care de sfinți?
Desigur, eu îl voi ruga pe Domnul
să sufle din nou peste ele...
Maica Domnului, roagă-te pentru noi!

Mutaţia

Uneori, lucrurile ies din matca lor.
Ziua scapă din beciurile nopții
și aleargă pe străzi,
așa cum aleargă tinerii îndrăgostiți.

Iar clinchetele vrăbiilor
mă scot afară din casă.

Copilul care mai ieri sărea gardul în curtea cireșului
nu se mai vede în bărbatul de azi,
tinerii îndrăgostiți au fugit în lună.

Cine fură mere din Paradis aduce Paradisul în oraş,
cine fuge seară de seară în lună cu prinţesa lui
coboară luna pe pământ.
Atunci când ţara uită să vorbească,
poetul are întotdeauna ceva de spus!

Aceasta este mutaţia care ne va salva,
vezi, nu degeaba am căutat eu în stele până acum,
nu degeaba am urnit roata înțelepciunii la Benares,
în Crângul Gazelelor, și mi-am scris pe trup
toate semnele magice ale călătoriei mele.

Focule, vino cu mine!
Noapte, ascunde-te în beznele tale!

Ziua deja a dat năvală pe străzi. Inima mea
este inima miilor de tineri care au ieșit în stradă.
Focule, vino cu mine!

Tatăl meu

În ultima vreme, tatăl meu se întorsese la cele sfinte.
Biblia se mutase din raft pe masa de lucru,
în mâinile lui *Cartea Psalmilor* se deschidea singură.
Tatăl meu se întâlnea cu Domnul în camera lui.
În fiecare zi, cu Domnul, în camera lui.

În ultima vreme, tatăl meu se împărţea
între biserica de acasă şi bisericile oraşului.
Biserici care, de la o vreme, îl învăţaseră pe de rost.
Aici îşi petrecea el o parte din zi,
între Maica Domnului şi Domnul.
Uneori, la plecare, câte un sfânt cobora din icoane
şi îl însoţea, nevăzut, pe stradă. Ştiu asta
pentru că tatăl meu vorbea mai tot timpul cu cineva,
deşi nu era nimeni în preajmă.

El alerga prin oraş ca să răspândească
Cuvântul Domnului. Pentru cine avea timp
să-l asculte şi pentru cine nu avea.

Buzunarele lui erau întotdeauna pline cu rugăciuni,
pe care le împărţea trecătorilor la întâmplare.
- *Asta e pentru viaţă lungă*, spunea, *asta pentru copii.*
Iar asta pentru salvarea sufletului înecat în păcate!

În ultima vreme, tatăl meu îşi rânduise
toate cele de trebuinţă plecării.
Costumul cel negru şi cămaşa; cravata
şi pantofii cei buni.

Poate că aşa trebuie să arate la întâlnirea cu Domnul,
îmi spuneam, în timp ce îl îmbrăcam
în lumina lumânărilor
şi a dimineţii înecate în ceaţă.

Atunci, în ziua întunericului, eram trei:
eu, trupul său împietrit şi Domnul.
Şi Domnul, care venise să îşi ia sufletul înapoi.
Ascuns în lumina rece a lumânărilor,
să îşi ia sufletul înapoi. Ce munţi de suflete
trebuie să aibă Domnul în împărăţia lui, ce munţi!

Fireşte, eu nu am înţeles niciodată
de ce are Domnul nevoie de sufletele noastre.
De ce ne strânge El sufletele în împărăţia Sa,
încă de la începuturi.

Iată de ce va trebui să fiu cât se poate de atent:
ca mâine vine Domnul şi îmi cere sufletul!

Deşi cel mai bine ar fi să se ferească din calea mea,
îmi spuneam, în timp ce îl îmbrăcam pe tatăl meu
în lumina rece a lumânărilor
şi a dimineţii înecate în ceaţă. Să se ferească!

Primăvara

Deja au trecut câteva săptămâni de când ploile cu chiciură și zăpezile s-au hotărât să mă lase în pace și să se retragă în munte, de unde au venit.

Deja au trecut câteva săptămâni de când viforul a renunţat să mai zgâlţâie uşa casei de lemn în care m-am retras peste iarnă; de când am pus în cui şuba din blană de urs, în care am stat ascuns ca într-un cocon toată iarna.

Întunericul și prăpădul au trecut. Chiciura s-a topit de pe ramuri. Cenușa nu mai mușcă din lumină. Și ziua prinde curaj și îți bate iarăși în geam. Ziua!

Şi cireşul, care a înflorit pentru tine, te strigă de-afară. Nu își mai încape în piele de atâtea flori, așa că în cele din urmă va trebui să stingi lampa, să ieși din casa de lemn și să îi dai binețe. Cireșului!

Desigur, ai putea foarte bine să nu-l bagi în seamă, însă el a aşteptat toată iarna ca să te scoată din casă; şi să îţi spună ce are de spus în limba lui de cireş. În cireşeasca lui. De fapt, zilele tale încep chiar cu florile cireşului.

Acum, poţi să faci cei zece paşi ritualici spre punctele cardinale ale zilei şi să arunci boabele de grâu în calea vrăbiilor; a vrăbiilor care deja se ţin după tine şi care au umplut cu zarva lor grădina. Vor veni şi graurii; şi coţofenele, care umblă numai în costumele lor negre, negre şi albe, de parcă ar fi sărbătoare. Dar poţi să ştii că ziua aceasta nu este o sărbătoare?

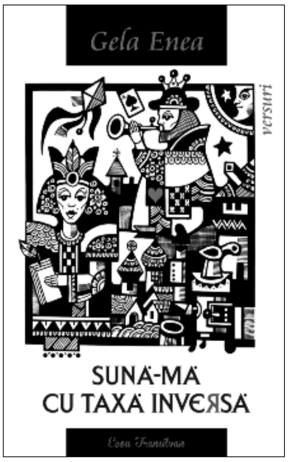
Acum poți să le citești noilor tăi prieteni poemele pe care le-ai scris peste iarnă. Oricum, prințesa nu a mai trecut pe aici, așa că le vei citi poezie cireșilor, în limba lor, în cireșeasca lor; și vrăbiilor, în limba vrăbiilor, în ciripeasca lor; și în limba graurilor și a coțofenelor. Altfel, de ce crezi că au venit la spectacol zburătoarele Domnului în hainele lor de gală? Nu vezi că nu mai au răbdare și țopăie de pe o creangă pe alta?

Este și acesta un semn că până și singurătatea își are publicul ei... Până și ea... Este și acesta un semn că primăvara s-a întors la casa de lemn și că iarna mai are de așteptat multă vreme de aici înainte.

Poeme identitare

Comunicarea face parte din condiția umană, ca și sentimentul apartenenței la specie, decelabil, mai cu seamă, la ceas de primejdie, când integritatea grupului este amenințată: „suntem o echipă/ perpetuăm specia lăsăm urmași/ când vine vorba de zbor semănăm/ cu un cârd de gâște sălbatice/ care-și ciugulesc gloanțele/ direct din tolba vânătorului” („noi aici suntem o echipă”). **Gela Enea*** privește relațiile interpersonale cu detașare, notele de sarcasm, uneori doar de ironie și autoironie, demonstrând inteligența creatorului modern de poezie, care nu se mai lasă nicicum sedus de idei-de-gata și frazări lirice comode, în limbaj poetic binecuvântat de secole întregi de lirism (cel mai adesea, mimat). Poeta știe că, în comunicare, rămâne întotdeauna valabil primatul intimității, fiecare exemplar uman fiind responsabil, în cele din urmă, de modul în care alege cât și ce anume din ceea ce-l definește poate fi dezvăluit, în condițiile în care blestemul este să rămână singur printre ai săi: „pe noi nu trebuie să ne înmormânteze nimeni/ ne înmormântăm singuri/ închidem prăvălia și gata/ trecem într-o altă dimensiune/ a sateliților”.

Mesajele trimise celorlalți asigură, cel mult, satisfacerea unor nevoi emoționale personale, sensul lor profund, misterios, rămânând ori ascuns, ori ignorat, ori, cel mai adesea, interpretat în altă cheie decât cea dorită/ intenționată de emițător: „cuvintele/ precum bumerangul/ se întorc de unde-au plecat”, de unde râsul amar și conștiința pierderii: „râd/ se-ntâmplă ceva cu simțurile astea/ o formă de avangardism/ o mutație/ râd la grămadă cu toți ceilalți/ nu se bagă de seamă/ decât atunci când se face brusc liniște/ în pauza dintre generația mea și altă generație/ la fel de pierdută” („poem identitar”).

Discursul poetic pe care-l construiește Gela Enea este de o sinceritate cutremurătoare, în țesătura lui fiind incluse amintiri (unele, dintr-o deloc regretată copilărie), dureri („în litere ne-au pus/ otravă și lapte/ contează a cui este foamea/ de pe cruci/ învățăm că durerea se dăltuiește/ că relieful său/ este montan/ îl va spăla ploaia îl va transforma în șes/ altfel cum să supraviețuim/ valea regilor/ tot o apă și-un pământ/ prin fisuri se simte deja un miros greu/ limba păstrează gustul răzbunării/ sub câte măști binevoitoare plesnește fierea?” („poem fără titlu”) și, în totalitate, un peisaj sufletesc remarcabil, scrisul cu valoare cathartică părând mai important decât cel menit să reflecte răbdare și îndemânare de bijutier. Trebuie precizat că, printre tehnicile folosite, nu se află și cea a aglomerării de aluviuni lingvistice cu trimitere la banalul existențial; niciun cuvânt nu pare de prisos, poeta, chiar dacă nu-și selectează vocabularul după criterii estetice, reușind un joc inteligent al conotațiilor, chiar și în cazul celor mai simple elemente de comunicare.

Tratată de poeți cu respect, tema morții, fără să-și piardă din gravitate, este cumva persiflată, căci maturitatea emoțională și culturală vine la pachet cu o perspectivă obiectivă, care respinge orice fel de (auto)mistificare: „acum e mort/mort/ că și norocul are limitele lui/ degeaba se sclifosește viața ca o salată-ntre foi crețe/până la urmă se rupe-n fâșii/ ce gust bun are/ zici/ abia când se termină” („a murit tata”). Existența efemeră nu trebuie tratată cu seriozitate filosofică: „o gură flămândă de istorie/ controversată din care ieșim rar cum ies/ batracienii câteva clipe pe mal/ fac puțină gălăgie și bâldâbâc în apa lor/ murdară așa și noi plonjăm/ în aceeași istorie născătoare de muzee și vertij” („intenso”), căci situarea fie la un capăt al comunicării („sau eu mă aflam la celălalt capăt al înțelegerii” - pag.13), fie la un capăt al imaginarului („ficțiunea trage la tine pentru că ai suflet bun” - pag. 24), fie într-un real derizoriu („eu/ la un capăt al realității tu la celălalt”) aduce cu sine eliberarea de prejudecăți și false idealuri: „realitatea noastră: o jartieră peste pulpa/ unei boieroaice de secol XIX/ cam câte bilețele de dragoste au stat sub elastic/ printre dantele albe și colonii scumpe” („intenso”). Depresia, alienarea și alte boli ale sufletului și ale minții intră, ca teme, în structura multor poeme, dar scuturate de praful mincinos și perfid al autocompătimirii: „pentru a rămâne în viață/ mi-am cărat fricile departe de casă/ ca pe niște pui de pisică/ știind că or să vină înapoi” („vorbesc rar despre noi”).

Pentru că „memoria face condens/ dintr-un colaj de stări” („vorbesc rar despre noi”) și dă substanță universului personal re-creat, opusul ei, uitarea, face parte dintr-o terapie necesară, dar la care nu poți ajunge atâta timp cât scrii și respiri: „destinul nu ne face reverențe/ sunt boli care nu se vindecă prin autosugestie/ uitarea este una dintre ele” („până când moartea ne va despărți”). Exilată pe o planetă care „fierbe în suc propriu”, poeta nu-și face iluzii că ar avea un raport special cu divinitatea: „cineva să-mi spună/ cu ce autobuz circulă Dumnezeu/ să-l aștept în stație/ numai el are degete suficient de lungi/ ca să pună fiecare lucru la locul lui”, atâta timp cât „dumnezeul acesta/ căruia îi putem zice și buda și allah/ trebuie convins să nu-și rescrie creația” („IV. distanțe”).

„Poezia e un fel de sanatoriu/ din care/ nu mai ieși niciodată întreg la minte” („ursoaica”), de unde actul de credință al unei poete cu impulsuri donquijotești, cu răzvrătiri și evadări dintr-o realitate din care poți, cel mult, să arunci mesaje în sticlă, sperând că va veni și salvarea, într-un final lipsit de glorie: „tentația suflă din trompetă: ridică-te!/ încă mai e loc în muzeul literaturii/ la parter/ cum deschizi prima ușă// ai stat frumos la coadă?/ am stat/ clasicismul te-a scos din rând?/ m-a scos/ te-ai adresat politicos: *dați-mi voie să trec?*/ m-am adresat/ ai cărat în spate orchestra și pe dirijor?/ am făcut-o și pe-asta/ plagiezi *ușor cu pianul pe scări*/ ar trebui să știi/ scările-alea duc într-un singur loc” („poem identitar”).

Cu acest nou volum, Gela Enea demonstrează că poezia încă nu și-a tocit colții, ci, asemenea *leoaicei tinere, iubirea*, mai poate comunica, viforos și autentic, vibrații, gânduri, stări febrile într-o retorică a libertății de exprimare asumate.

Valeria MANTA TĂICUȚU

* Gela Enea, „Sună-mă cu taxă inversă”, Editura Ecou Transilvan, 2021

Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 91
■ Septembrie 2021
Cafeneaua literară

NU STINGEȚI DUHUL!
Antologie de poezie universală

Poemul dreptului pătimitor

„*Poemul dreptului pătimitor** (cunoscut și sub numele de *Dreptul suferind,* p.m.) este un monolog poetic, care povestește cum un bărbat nobil, altădată de vază și prosper, aparent fără niciun motiv, a fost aruncat în dizgrație și boală de către zeul Marduk. Povestea lui constituie un exemplu al celor două laturi ale caracterului divin, mânia și iertarea, (…), dar și o relatare a credinței nestrămutate în planurile divine de salvare chiar și de la posibile catastrofe și o moarte iminentă", apreciază, Benjamin R. Foster.

Cercetătorii textelor antice, criticii și teologii consideră că *Poemul dreptului pătimitor (Dreptul suferind)* a constituit modelul poemului *Cartea lui Iov,* din Biblie (Vechiul Testament), pentru că temele lui centrale și spiritul acestora sunt comune cu ale *Cărții lui Iov.* Oricum, asemănarea celor două poeme este evidentă.

Tableta 1

Vei lăuda pe zeul Înțelepciunii, zeu milostiv.
Mânios noaptea, blând la lumina zilei;
Marduk! zeu al înțelepciunii, zeu milostiv,
Mânios noaptea, blând la lumina zilei;
A cărui mânie înghite ca o furtună,
A cărui briză e dulce ca suflarea dimineții,
Mânie căreia nimeni nu i se poate împotrivi,
 a cărui înverșunare e ca potopul,
Plin de milostivire, cu mânia domolită.
Cerurile nu pot susține greutatea mâinii sale,
Mâna lui blândă vindecă muribunzii.
Marduk! Cerurile nu pot susține greutatea mâinii sale,
Mâna lui blândă vindecă muribunzii.
Când se mânie, se cască mormintele,
Mila lui i-a salvat pe cei căzuți în nenorocire.
Când se încruntă, duhurile protectoare fug în zbor.
El are milă și se apleacă asupra celui părăsit de zeul lui.
Aspre sunt pedepsele lui, el (este neîntrecut) în bătălii.
Când e cuprins de milă, îndată simte suferința
 ca o mamă în durerile facerii.
E statornic în mila sa
Ca o vacă cu vițel, el păzește totul cu atenție.
Biciul său are țepi și rănește trupul,
Bandajele lui alină, ele vindecă pe cei condamnați fără speranță.

El glăsuiește și face omul să-și asume multe păcate,
În ziua judecății sale păcatul și vina sunt spulberate.
El este cel care face oamenii și pământul să se cutremure,
Prin vraja lui sacră răcoarea și tremurul sunt domolite.
(El este cel) care ridică potopul la Adad, vârtejul la Erra,
Cel ce împacă zeul și zeițele supuse greșelii.
Zeul ghicește cele mai ascunse gânduri ale zeilor.
Dar niciun zeu nu-i înțelege purtarea.
Marduk ghicește cele mai ascunse gânduri ale zeilor.
Dar niciun zeu nu-i înțelege purtarea!
Pe cât de grea e mâna sa, pe atât de milostivă e inima.
Pe cât de crunte sunt armele sale,
 nicio viață nerezistând mâniei sale,
Fără voia sa, cine ar putea să vindece rănile făcute de el?
Fără voia lui, cine ar putea păcătui și scăpa nepedepsit?
Îi vei vesti mânia, care sapă adânc ca un pește?
El m-a pedepsit aspru, apoi mi-a redat viața,
Voi da învățătură poporului, îl voi învăța să se teamă.
(...)
După ce Zeul a schimbat ziua cu noaptea,
Iar războinicul Marduk s-a mâniat pe mine,
Zeul meu m-a aruncat și a dispărut,
Zeița mea a rupt rândurile și s-a făcut nevăzută.
El a îndepărtat îngerul bun care mergea alături de mine,
Spiritul meu protector s-a speriat și a fugit, căutând pe altcineva,
Vigoarea mi-a fost luată,
 înfățișarea mea bărbătească s-a întunecat,
Demnitatea mea s-a dus de la mine,
 învelitoarea mea a căzut într-o parte,
Semne teribile mă împresoară.
Am fost scos din casa mea, am rătăcit pe afară,
Semnele rele se învălmășeau, erau nefirești în fiecare zi,
Prevestirile ghicitorului și ale tălmăcitorului de vise
 nu puteau explica ce mi se întâmplă.
(...)**.
Dregătorii uneltea rele împotriva mea,
S-au adunat ca să pună la cale fapte josnice.
(...).
Mă ponegresc și mint, căutând să afle crezământ împotriva mea,
Gura mea, altădată mândră, a fost închisă cu o botniță ca (...),
Buzele mele, care erau pline de cuvântări,
 au devenit ca ale unui mort.
Strigătorul meu puternic a amuțit,
Capul meu mândru s-a aplecat către pământ,
Inima mea vitează a pierit de frică,
Pieptul meu larg a fost împins de un nepriceput.
Brațele mele lungi au fost legate cu o rogojină subțire.
Eu, care pășeam mândru, am învățat să mă furișez,
Eu, atât de măreț, am devenit servil,
Pentru familia mea numeroasă, am devenit un singuratic.
Când mergeam pe străzi, urechile se ciuleau când treceam,
Când să intru în palat, mă întâmpină priviri strâmbe.
Cetatea mea se uita fioros la mine ca la un dușman,
Belicos și ostil îmi părea pământul meu!
Fratele meu mi-a devenit dușman,
Prietenul meu a devenit un demon plin de răutate,
Tovarășul meu mă denunța cu cruzime,
Camaradul meu își ținea mereu armele unse,

Cel mai bun prieten mă storcea de vlagă.
Sclavul meu m-a blestemat în gura mare în mijlocul mulţimii,
Sclava mea m-a defăimat în faţa gloatei,
Un cunoscut m-a văzut și s-a îndepărtat.
Familia m-a renegat,
Temniţa aştepta pe oricine mă vorbea de bine,
Cel ce mă defăima îşi croia drum uşor,
Cel ce răspândea josnicii despre mine avea un zeu în ajutor.
Pentru cel care zicea „Păcat de el!", moartea venea degrabă,
Pentru cel fără ajutor, viaţa i-a devenit lovită de farmece.
N-aveam pe nimeni lângă mine, niciun sprijin n-am văzut,
Mi-au împărţit averea la gloată,
Mi-au astupat izvoarele cu noroi,
Au alungat cântecul recoltei de pe câmpurile mele,
Mi-au lăsat pământurile încremenite,
 ca de niște dușmani pustiite,
Au lăsat pe altul în locul meu,
Au pus un străin în dregătoria mea.
Ziua suspin, noaptea mă vaiet.
O lună de tulburare, un an de disperare.
Am gemut ca o turturea în toate zilele.
În loc de cântece, am scos gemete de jale,
Ochii mei privesc printr-o perdea de lacrimi
Mă ustură pleoapele de atâta plâns.
(...).
Aştept ca lumina zilei să-mi aducă binele!
De s-ar schimba luna, de-ar străluci soarele!

Tableta 2

Un an întreg și mai mult! Timpul firesc se scurgea.
Când m-am uitat împrejur, era din ce în ce mai groaznic.
Ghinionul meu creştea, nu puteam găsi norocul.
Am strigat la zeul meu, dar el nu și-a arătat fața,
M-am rugat la zeiţa mea, dar nu și-a ridicat capul.
Cercetând, ghicitorul n-a aflat cauza celor întâmplate.
Nici tălmăcitorul de vise, cu tămâia lui, nu mi-a lămurit cazul.
Am implorat un spirit din vis, dar nu m-a lămurit,
Exorcistul, cu tot ritualul său, n-a îmblânzit mânia divină.
Ce fapte ciudate peste tot!
(...).
Eu unul eram atent la implorări și rugăciune,
Rugăciunea era obișnuința mea, sacrificiul, rânduiala mea.
Eram fericit în ziua cinstirii zeilor,
Ziua procesiunii zeiţei era folosul și răsplata mea.
Să mă rog pentru rege era bucuria mea,
Trompetele lui parcă îmi anunţau semnele bune.
Am învăţat pe cei de pe pământul meu să respecte ritualurile zeilor,
Pe oamenii mei i-am învăţat să cinstească numele zeiţei,
L-am slăvit pe rege ca pe un zeu
Și am învăţat poporul să cinstească palatul.
De-aş fi știut că toate acestea bucură zeul!
Ce pare bun pentru sine poate fi o ofensă pentru un zeu,
Ce pare o oroare în inima cuiva poate fi bun pentru zeul cuiva!
Cine poate afla judecăţile zeilor din cer?
Cine ar putea înțelege planurile zeilor din adâncuri?
Unde să fi învăţat oamenii căile unui zeu?

Cel ce a muncit cu brațele a murit în temniță.
Deodată omul este abătut, (apoi) cât ai clipi plin de veselie.
Acum cântă plin de exaltare,
Într-o clipă geme ca un cioclu tocmit.
Oamenii își schimbă îndreptățirile într-o clipită!
Flămânzi, devin ca leşurile,
Sătui, s-ar întrece cu zeii lor.
Când le merge bine, spun că ar urca până la cer.
Când le merge rău, se plâng că merg către iad.
Am cântărit aceste lucruri; nu le-am înțeles.
Cât despre mine, de disperare un vârtej mă mână,
Mă cuprind bolile grele, ce mă fac neputincios.
Un vânt rău a bătut asupra mea de la marginile pământului,
Din adâncul iadului a țâșnit asupra mea o durere de cap,
Un duh rău s-a ivit din adâncimea-i ascunsă,
O fantomă neîndurătoare a ieșit din ascunzătoarea sa.
O diavoliță a coborât din munte,
Frigurile au pornit cu potopul și marea,
Boala a străpuns pământul odată cu plantele.
Și-au strâns oştirea împreună, m-au atacat:
M-au izbit peste cap, s-au strâns împrejurul căpățânii mele,
Mi s-a întunecat fața, din ochi am plâns potop.
Mi-au stâlcit mușchii, mi-au înțepenit grumazul,
Mi-au ciomăgit pieptul, m-au lovit peste el,
Mi-au învinețit carnea, m-au aruncat în convulsii.
Au aprins un foc în pieptul meu,
M-au bătut peste vintre, mi le-au sucit.
Tusea mi-a infectat plămânii,
Mi-au infectat membrele, mi-au înmuiat carnea.
Statura mea înaltă mi-au dărâmat-o ca pe un perete,
Mi-au turtit trupul meu puternic ca pe o trestie.
Am fost aruncat ca o smochină uscată,
              am fost trântit cu fața în jos.
Un demon s-a împodobit cu veșmântul meu.
Toropeala mă înăbușă ca un năvod,
Ochii mei se holbează, nu pot vedea,
Urechile mă înțeapă, nu pot auzi.
Amorțeala mi-a cuprins tot trupul,
Paralizia mi-a cuprins carnea.
Brațele mi-au înțepenit,
Șalele mi-au slăbit,
Picioarele mele au uitat cum să se miște.
O lovitură m-a învins, mă sufoc precum un om căzut,
Semnele morții mi-au cuprins fața!
(...).
Stau la pat, închis, ieșirea din casă mă istovește,
Casa mi-a devenit temniță.
Carnea mi-e lanț, brațele-mi sunt moi,
Trupul mi-era cătușă, picioarele nu mă mai ascultau.
Grele mi-erau bolile, cruntă lovitura!
Un bici plin de țepi mă lovea,
O biciușcă mă sfâșia, plină de țepi.
Toată ziua mă tortura chinuitorul meu,
În nicio noapte nu mă lăsa să răsuflu liber măcar o clipă.
De cât m-am zvârcolit, mi s-au dezlipit articulațiile,
Membrele mi-au slăbit și s-au îndepărtat.
Mi-am petrecut noaptea în murdărie ca un bou,
M-am tăvălit în necurățenii ca o oaie.

Exorcistul a dat înapoi cu silă din fața simptomelor mele,
Pe când prevestirile au șocat ghicitorul.
Exorcistul nu a putut afla natura bolilor mele,
În timp ce ghicitorul n-a putut spune când se va sfârși boala mea.
Niciun zeu n-a venit să mă salveze, nici nu m-a ajutat,
Nicio zeiță nu s-a milostivit de mine,
nici n-a venit la căpătâiul meu.
Mormântul mi-era deschis, zeii morții gata pregătiți.
Înainte să mor, se și sfârșiseră bocetele pentru mine.
Toată țara a spus: „Ce nenorocit a fost!"
Când a auzit cel ce-mi dorea răul,
i s-a luminat fața de bucurie.
Când au ajuns veștile la ea, cea care îmi dorea răul
n-a mai putut de bucurie.
Ziua s-a întunecat pentru toată familia mea,
Pentru cei ce mă cunoșteau, soarele a intrat în beznă.

Tableta 3

(...).
Un tânăr remarcabil, extraordinar de frumos,
Cu înfățișare magnifică, îmbrăcat în veșminte noi
(*a venit la mine*).
Pentru că eram treaz doar pe jumătate, trăsăturile
nu i le-am putut desluși.
Era înveșmântat în splendoare, învăluit în groază.
A intrat la mine, s-a aplecat asupra mea.
Când l-am văzut, mi-a amorțit carnea.
„Stăpâna m-a trimis..."
(...).
A doua oară am văzut un vis.
În vis am văzut noaptea
Un purificator remarcabil (...)
Ținând în mâna sa o baghetă de tamarisc pentru purificare
„Laluralimma***, locuitor în Nippur,
M-a trimis ca să te purific."
Adusese apă, a turnat-o peste mine.
A rostit incantația de resuscitare, mi-a masat trupul.
A treia oară am văzut un vis.
La visul pe care l-am visat noaptea am văzut
O tânără extraordinară cu înfățișare strălucitoare,
Îmbrăcată în haine omenești, dar arătând ca o zeiță.
O regină printre popoare (...)
Ea a intrat la mine și a stat jos (...)
Ea a poruncit salvarea mea (...)
„Nu te teme", mi-a spus. „Eu voi..."
(...).
Un tânăr cu barbă ce purta o tiară,
Era un exorcist, avea o tăbliță.
„Marduk m-a trimis!"
„Lui Subși-meșre-Sakkan (cel suferind) i-am adus bandaj,
Din mâinile lui pure am adus un bandaj".
M-a dat pe mâinile servitorului meu.
(...).
Boala mea s-a vindecat repede, lanțurile mi s-au rupt.
După ce inima Domnului meu s-a liniștit,

După ce simțămintele milostivului Marduk s-au domolit
Și el mi-a primit rugăciunile,
Dulcea lui îmblânzire (...)
A poruncit salvarea mea: „El a fost greu încercat”.
(...).
El a făcut ca vântul să ducă departe păcatele mele.

(*Așezarea exactă a următoarelor versete este necunoscută*).
El mi-a aplicat vraja care leagă boala istovitoare.
El a trimis înapoi vaporii cei răi către marginile pământului,
Mi-a îndepărtat durerea de cap și a dus-o în adâncul iadului.
El a trimis înapoi spectrul malefic în adâncul ascunzișului său.
El a trimis înapoi în sălașul ei fantoma neîndurătoare,
A trântit diavolița, trimițând-o departe pe un munte,
El a trimis înapoi frigurile în potop și mare,
El a eliminat boala istovitoare ca pe o plantă,
Somnul agitat, toropeala excesivă
El le-a risipit ca pe un fum care acoperă cerul.
(...).
Boala stăruitoare din cap, grea ca o piatră de moară,
El a ridicat-o ca pe roua nopții, a luat-o de la mine.
Ochilor mei încețoșați, care erau acoperiți cu lințoliul morții,
El le-a alungat ceața la o mie de leghe depărtare,
el mi-a luminat văzul.
Urechilor mele, care erau acoperite și înfundate ca ale unui surd,
El le-a îndepărtat blocajul, mi-a deschis auzul.
Nasului meu, sufocat de simptome de febră,
El i-a alinat boala ca să pot respira liber.
Buzelor mele care se bâlbâie, care se acoperiseră de o crustă dură,
El le-a vindecat boala și le-a refăcut deformarea.
Gura mea, care era înăbușită, de nu puteam vorbi cum trebuie,
Mi-a lustruit-o ca pe aramă și i-a curățat murdăria,
Dinții mei, care erau strânși și încleștați puternic,
El i-a descleștat, a eliberat maxilarele.
Limbii mele, care era legată și nu putea folosi la vorbire,
El i-a îndepărtat crusta, și vorbirea a devenit fluentă.
Traheea mea, care era strânsă și mă sufocam,
de parcă aveam în ea o ciosvârtă,
El a vindecat-o și a lăsat-o să cânte cântece ca un flaut.
(...).

Tableta 4

Fragmentul A

Domnul m-a (...)
Domnul m-a luat în grija Lui.
Domnul m-a pus pe picioare,
Domnul m-a readus la viață,
M-a salvat din adâncul prăpastiei.
Domnul m-a salvat de la pieire
... m-a scos din râul morții.
... m-a luat de mână.
El, care m-a lovit,
Marduk, el mi-a redat viața!
(...).

Fragmentul B

(...).
Eu, care am coborât în mormânt, m-am întors
            la Poarta Răsăritului.
La Poarta Bogăției mi s-a dat bogăție;
La Poarta de Intrare a Spiritului Protector,
   un spirit protector s-a apropiat de mine,
La Poarta Sănătății am văzut sănătatea,
La Poarta Vieții mi s-a dat viață,
La Poarta Răsăritului am fost numărat printre cei vii,
La Poarta Minunilor mi s-au arătat semne clare,
La Poarta Eliberării de Vină, am fost eliberat din lanțuri,
La Poarta Cererii, gura mea a făcut cercetări,
La Poarta Eliberării de Suspine, am fost eliberat de suspine,
La Poarta Apei Pure, am fost stropit cu apă purificatoare,
La Poarta Reconcilierii, am apărut alături de Marduk,
La Poarta Bucuriei, i-am sărutat piciorul lui Sarpanitum.
Am implorat și m-am rugat neîncetat înaintea lor,
Am pus tămâie parfumată înaintea lor,
O ofrandă, un dar, mulțime de donații am făcut,
Mulți boi îngrășați am sacrificat, am înjunghiat mulți...
Am făcut neîncetat libații cu bere dulce ca mierea și vin pur.
Geniul protector, spiritul păzitor, slujitori divini
            ca aceia din Esagila,
I-am însuflețit cu libații,
I-am înveselit cu mese bogate.
Pe prag, pe zăvor, pe uși,
Am adus ofrande de ulei, unt și cele mai alese grâne.
(...).

Fragmentul C

(...).
Babilonienii au văzut cum poate Marduk să readucă la viață
Și toate gurile au vestit măreția sa
„Cine ar fi spus că își va mai vedea soarele?"
„Cine și-ar fi imaginat că o să mai treacă pe stradă?"
Cine, în afară de Marduk, l-a readus la viață
            pe când era în ghearele morții?
„În afară de Sarpanitum, care zeiță i-a redat suflul vieții?"
   Marduk poate să readucă la viață din pragul mormântului.
Sarpanitum știe cum să salveze de la pieire.
Oriunde se întinde pământul, se întind (și) cerurile fără hotar.
(...).

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

* Sursa: Foster, Benjamin R. (1995), *Înaintea muzelor: mituri, povestiri și poezii din Mesopotamia Antică*. CLD Press, Bethesda, Maryland.

** Textul original prezintă o serie de lacune, fapt care a făcut ca unele versuri să fie de neînțeles. Atât aceste versuri care și-au pierdut înțelesul, cât și versurile care nu contribuie la valoarea poetică de ansamblu a poemului au fost scoase. Eliminarea lor a fost marcată de trei puncte puse în paranteză: (...).

*** Laluralimma, conform notei lui Lishtaf, poate fi un nume sumerian academic care înseamnă probabil „un înțelept".

GRIGORIE DIN NAZIANZ (330-390)

Un poet printre teologi

Teologul și poetul **Grigorie din Nazianz** (330-390) se naște (și moare) în orășelul Nazianz (azi Nenizi), al cărui nume oficial era Diocezareea, din sudul Capadociei (Turcia), dintr-o familie creștină.

În anul 361 este hirotonisit cu forța ca preot în Nazianz de către tatăl său, episcop de Nazianz, numit tot Grigorie, iar mai târziu ajunge el însuși episcop de Nazianz, episcopie care își subordona probabil o sută de lăcașuri de cult în vecinătatea orașului. Grigorie înseamnă în limba greacă *Veghetorul*, care semnifică „un om care trăiește într-o așteptare lucidă și concentrată a unui Dumnezeu care vine ca un fur", ne spune Jean Bernardi, profesor emerit la Universitatea Paris-Sorbonne, care îi dedică teologului volumul *Grigorie din Nazianz. Teologul și epoca sa* (**1**, p. 14).

După ce la 12 ani urmează școala de gramatică din Cezareea, spre sfârșitul anului 350 se îmbarcă pe o corabie în drum spre Atena, centrul cultural al acelor vremuri, unde până în 358 urmează Universitatea de aici, studiind timp de opt ani filozofia și retorica.

Împreună cu prietenii săi, Sfântul Vasile al Cezareii și Grigorie de Nyssa, formează un grup de teologi recunoscut de către Biserica Creștină drept Părinții Capadocieni.

Sfântul Grigorie de Nazianz are o adevărată pasiune pentru cultura greacă, de care se folosește însă pentru a răspândi cuvântul evanghelic. De altfel, pentru a câștiga adepți, scrie chiar în limba greacă.

Opera Sfântului Grigorie de Nazianz, care cuprinde 45 de *Cuvântări*, 137.000 de versuri clasice, 245 de scrisori, tragedia *Hristos pătimind* și *Filocalia*, scrisă împreună cu prietenul său Vasile al Cezareii, a avut „cea mai amplă circulație manuscrisă din lumea bizantină, fiind cel mai copiat autor după Biblie", afirmă Jean Bernardi în prezentarea din volumul său *Grigorie din Nazianz. Teologul și epoca sa* (**1**, coperta a IV-a).

În plan teologic, Sfântul Grigorie este recunoscut îndeosebi ca fiind autorul învățăturii clasice despre Sfânta Treime, expusă în cinci „omilii teologice", ținute la Constantinopol în anul 379. Pentru apărarea și analiza considerată exemplară făcută doctrinei niceene a Trinității, Sfântul Grigorie din Nazianz este supranumit de către Biserica Ortodoxă Teologul; iar numele pe care îl va purta va fi cel de Sfântul Grigorie Teologul.

Poezia lui Grigorie din Nazianz

Cele mai multe studii care s-au scris despre Sfântul Grigorie de Nazianz dau atenție dimensiunii sale teologice, pentru că el a contribuit la înțelegerea și fixarea doctrinei teologice niceene despre Sfânta Treime. Dar Sfântul Grigorie mi se pare interesant mai cu seamă ca poet...

În domeniul poeziei, Sfântul Grigorie de Nazianz pare să fie un deschizător de drumuri, însă el a fost precedat totuși de poeți creștini precum Apolinarie din Laodiceea, ale cărui poeme din nefericire s-au pierdut, Dorotheos (sfârșitul secolului al III-lea sau începutul secolului al IV-lea), care a compus un poem creștin în 343 de hexametri, sau Synesios din Cyrene (începutul secolului al V-lea), care a scris zece imnuri (conf. Jean Bernardi, **1**, p. 245). Și a mai fost precedat, firește, de marii poeți ai Bibliei și de poeții greci.

Opera poetică a lui Grigorie, cea mai amplă operă poetică din rândul teologilor creștini, a fost adunată într-o ediție completă de către benedictinii francezi în secolul al XVIII-lea, după care a fost preluată într-o nouă ediție de către J.-P. Migne, în volumele 37 și 38 din *Patrologia graeca*.

Teologii benedictini împart opera poetică a Sfântului Grigorie de Nazianz în două volume. În cartea I a primului volum aflăm 38 de poeme teologice sau dogmatice, iar în cartea a II-a a volumului, 40 de poeme morale. Al doilea volum conține, în prima lui parte, 99 de poeme „despre sine însuși", iar în a doua parte, opt poeme „despre alții".

Grigorie din Nazianz este și autorul unei serii de epitafuri și epigrame, pe care le aflăm în *Patrologia graeca* 38. Despre epigramele acelor vremuri, ca și despre cele ale autorilor greci, trebuie să știm că acestea nu aveau nimic satiric, critic și umoristic în ele, ci erau pur și simplu poezii „normale", scurte, de regulă de patru versuri. O bună parte din aceste epigrame a fost preluată și de *Antologia palatină* (cartea a VIII-a).

O altă operă poetică a lui Grigorie este tragedia *Hristos pătimind*, iar cei care au cercetat-o îndeaproape arată că autorul ei a împrumutat mai multe pasaje din tragedienii greci, îndeosebi din Euripide. De fapt, numele tehnic ce i se atribuie acestei tragedii este acela de *centon* sau *colaj*. Tehnica de azi a poeziei postmoderniste, lansate în America de Nord a anilor '60 și preluată la noi de către poeții optzeciști, care constă în crearea poeziei din poemele poeților predecesori, prin pastișă, influențe literare, reciclare și plagiat, a avut după cum se vede predecesori antici, deci e veche de când lumea... Nici lucrarea *Filocalia* (*Iubirea de frumusețe spirituală*), scrisă de Grigorie împreună cu prietenul său Vasile al Cezareii, nu este ferită de influențe literare. Despre ea, Jonathan Hill afirmă că este „o compilație din scrierile lui Origen" (**2**, p. 70). Dar iată ce spune Sfântul Grigorie despre propria poetică și versurile scrise de el:

„O parte sunt de la mine, o altă parte vine din afară,
fie că e vorba de elogiul binelui,
de condamnarea răului,
de învăţătură, de o sentinţă sau de fragmente alese
care prind memoria în legăturile literei."

(*Poemul* II, I, 39, „Despre versurile mele", în 1, p. 244).

Grigorie din Nazianz este și autorul a două mari poeme autobiografice – *Despre cele ale sale*, scris în jurul anului 370 (sau numai început atunci), în 634 de hexametri (PG 37, 969-1017), și *Despre viața sa*, scris între anii 380 și 388, în trimetri iambici, numărând aproape 2.000 de versuri (PG 37, 1029-1166).

Episcopii, „traficanți de Hristos"

Jean Bernardi consideră în volumul său că Grigorie este, ca poet, „un romantic rătăcit în plin secol IV". Poemul care demonstrează acest lucru ar fi cel numit *Despre viața sa*, un poem autobiografic zbuciumat, cutreierat de sentimentul nefericirii, al neîmplinirii, de sentimentul de victimă și lamentațiile unui eu poetic care suportă destul de greu realitatea.

În ceea ce mă privește, observ că ambele poeme autobiografice ale lui Grigorie sunt dominate de câteva tehnici deficitare poetic, precum atomizarea biografiei personale, prozaismul (narativitatea), exacerbarea moralității și a pedagogicului moral sau teologic, și că aceste tehnici au distrus în bună parte poemele, făcând din ele proză, operă pedagogică, morală sau teologie dogmatică.

Și totuși, câteva pasaje de aici merită toată atenția. Și mă refer la acele pasaje în care episcopul Grigorie face critica celor mai înalte fețe bisericești – a colegilor săi, episcopii –, despre care afirmă că sunt fie „o adunare a unui popor de gaițe împopoțonate", fie o haită de „câini care au ajuns păstori", fie o „uriașă adunătură de traficanți de Hristos". (Poemul II, I, 11: *Despre viața sa*). „Cu toții au dobândit înălțimea (funcției lor episcopale), dar niciunul harul. / Dă la o parte pielea și vei vedea lupul", spune în versurile sale poetul Grigorie (*Poemul* II, I, 12: *Către sine însuși și despre episcopi*).

Grigorie, care a fost președintele Sinodului II Ecumenic, ținut la Constantinopol în anul 381, i-a putut observa pe îndelete pe cei aproximativ 300 de episcopi participanți, și tocmai de aici rezultă atitudinea sa critică față de cei pe care îi consideră „lepădături ale neamului omenesc", „neobrăzați", „trufași", „bețivi", „vagabonzi", „petrecăreți și muieratici", „mincinoși", „aroganți", „vampiri ai sângelui poporului", „lingușitori lași ai puterii", „slujitori ai oportunităților schimbătoare". (*Poemul* II, I, 13, *Către episcopi*). Prin zecile și zecile de pagini pe care le-a scris cu privire la puterea episcopală, Sfântul Grigorie de Nazianz apare ca fiind cel mai virulent critic al ierarhilor Bisericii Creștine din secolul al IV-lea. Grigorie nu este așadar numai un teolog, ci și un critic al ierarhilor hrăpăreți, lingușitori și corupți.

Dar cele mai izbutite texte poetice ale lui Grigorie sunt poemele *Despre natura umană* (I, II, 14), *Despre sfârșitul vieții* (II, I, 72), *Despre mizeria omului din afară* (I, II, 15) și *Despre căile vieții* (I, II, 16). Punând în prim plan eul poetic, cu împlinirile și catastrofele sale, aceste poeme au proprietatea de a fi lirice și chiar „moderne", „actuale", problematice și tensionate la nivel existențial, afectiv și poetic. Iată câteva motive pentru care l-am inclus pe Sfântul Grigorie de Nazianz în antologia de poezie universală *Nu stingeți duhul!*, la care lucrez de mai multă vreme. Voi prezenta mai jos câteva eșantioane din poezia sa.

Despre natura umană*
(fragmente)

Ieri, zdrobit de trudă, singur, departe de alții,
mă uitam într-o pădure umbroasă, devorându-mi inima.
Fiindcă iubesc mult acest leac al suferințelor mele
de a vorbi singur cu inima mea în tăcere.
Adierea brizei îngâna concerte cu păsările cântătoare,
răspândind din înaltul ramului o toropeală,
numai bună pentru o inimă întristată. De după copaci,
greieri cu piept de cântăreți, greierii cu cânt limpede,
prieteni ai soarelui,
umplu flecari pădurea întreagă cu sunetele lor.
aproape, o apă proaspătă îmi scaldă picioarele
curgând încet prin pădurea jilavă. (...)

Pentru mine însumi, deci, în vârtejurile inimii mele învolburate,
duceam această dispută în cuvinte împotrivitoare:
cine am fost, cine sunt și ce voi fi? Nu știu nimic,
și nu știe mai mult nici cel care mă întrece în înțelepciune. (...)

Eu sunt. Spune-mi ce este. O parte din mine mi-a scăpat,
sunt altceva acum. Un altul voi fi, dacă voi mai fi încă.
Nimic nu e la fel: sunt curgerea unui râu tulbure,
care merge mereu înainte și nu se oprește niciodată.
Din toate acestea, îmi vei spune ce sunt?
Sau mai degrabă ce sunt pentru tine? Învață-mă.
Mai rămân aici, dar ia aminte să nu-ți scap.
Nu vei mai trece înapoi râul pe care l-ai trecut
și nici nu-l vei mai visa pe omul ce-a fost. (...)

Mai întâi, am fost în carnea tatălui meu
și apoi m-a primit a mea mamă:
eram legat atât de unul, cât și de celălalt.
Și mai apoi, de carne: indistinctă, fără trăsături omenești,
o urâțenie fără forme, fără cuvânt, fără spirit,
mamă îi era mormântul.
De două ori îngropat; o existență sub stăpânirea stricăciunii.
Fiindcă în această viață, a cărei cale o urmez,
văd că mulțimea de ani a aruncat asupră-mi o bătrânețe nedorită.
Și dacă aici, jos, trebuie să mă primească o existență neveștejită,
cum se spune, păzește-te ca viața să nu-ți fie spre moarte,
iar moartea să nu vină asupră-ți ca viața, invers cum gândești.
M-am născut fără realitate: de ce sunt copleșit de rău
ca și cum aș fi înrădăcinat în el?
Numai pe acesta îl au neschimbabil,
de la naștere, indestructibil și nepieritor, ființele efemere.
De când alunecând din sânul mamei am vărsat prima mea lacrimă,
multe și felurite au fost suferințele pe care a trebuit să le îndur,
făcându-mi lacrimile să curgă înainte de a bâjbâi prin viață!
Ni se spune c-ar exista o țară fără fiare sălbatice, ca odinioară Creta,
și că ar mai fi una care nu cunoaște înghețul și chiciura,
dar niciodată vreun muritor nu s-a lăudat că a părăsit lumea asta
fără să se fi încovoiat sub urâtele chinuri ale acestei vieți.
Neputință, sărăcie, naștere, moarte, ură, criminali,
monștri din ape și de pe pământ, dureri: toate acestea sunt viața. (...)

Ție-ți spun toate acestea, carne osândită,
blând dușman și război care nu se sfârșește vreodată,
fiară cu mângâieri aspre și, minune, foc care îngheață.
Minune nemaivăzută dacă într-o zi vei fi blând cu mine!
Atunci voi spune despre tine, suflete, cele potrivite ție.
Cine ești, de unde vii sau ce ești tu? Cine a făcut din tine
un purtător de stârv și te-a legat de urâtele legături ale vieții
aplecate mereu spre pământ? Cum ai fost amestecat,
tu, care ești spirit, cu grosimea, tu, care ești inteligență, cu carnea,
și tu, care ești ușor, cu ceea ce este greu? (...)

Chip al lui Dumnezeu sunt; fiu al rușinii m-am făcut. (...)
De ce te lași atât de mișcat de imboldurile funestului Beliar,
tu, cel amestecat cu spiritul celest?
Atât de înzestrat cu un asemenea ajutor, te întorci spre pământ,
ah, răul funest din tine e fără măsură!
Dar, dacă nu te-am primit de la Dumnezeu, care este natura ta? (...)

Și totuși, există în mine o forță neîmblânzită: spre fier
ne împinge ca pe niște mistreți o nebunie sinucigașă.
Ce e bun în viață? Lumina lui Dumnezeu? De ea
mă desparte o întunecime geloasă și odioasă. (...)

Unde mă duci în nebunia ta, mâhnire? (...)
Acum e întuneric, dar va veni și cuvântul și vei înțelege totul,
fie văzându-l pe Dumnezeu, fie sub mușcătura focului.
Când duhul mi-a șoptit această incantație, durerea a trecut.
Târziu, am părăsit pădurea cea umbroasă ca să mă întorc la mine,
când râzând că am avut aceste gânduri, când, dimpotrivă,
cu inima mistuită de durere în lupta duhului.

Traducere de Cristian POP

* Sursa: *Poemul I*, II, 14, din cartea I a ediției benedictine, conf. Jean Bernardi, *Grigorie din Nazianz. Teologul și epoca sa*, n. 19, p. 247.

Despre sfârșitul vieții
(II, I, 72)

Florile au trecut, s-a apropiat secerișul. Alb îmi este părul, iar câmpul cere spicul. Strugurele verde s-a dus, și tăierea lui e aproape. Teascul relelor mele e înălțat. Vai, ce zi rea pentru mine! Unde voi fugi de ea? Și ce mă voi face? Ce teamă de păcat mă cuprinde? Teama de spinii și strugurii Gomorei, atunci când Hristos Se va arăta la judecată, dând ca un Dumnezeu unor dumnezei cele după vrednicie, un loc de lumină fiecăruia pe cât poate să poarte vederea Lui. O singură speranță mi-a rămas, să alerg iarăși în aceste scurte zile în călăuzirea Ta, Fericite!

Despre mizeria omului din afară
(I, II, 15. Fragmente)

Cine am fost? Cine sunt? Ce voi fi nu după mult timp? Unde, ducând-o, vei opri, Nemuritorule, marea Ta plăsmuire - dacă e ceva mare, cum cred? Nefiind nimic, în zadar ridicăm, făpturi de o zi, din sprâncene. Dacă am fi numai aceasta cât apare celor mai mulți, atunci când piere viața, n-aș mai avea nimic. (...)

Privește acum și neamul fricos al muritorilor: ai putea spune că nimic nu e mai meschin decât oamenii. Sunt rod al curgerii, iar mama m-a născut cu greu. Am fost crescut cu multe și grele osteneli. Mama m-a ținut în brațe, dulce oboseală; după care, mistuită de durere, dorea pământul. După aceea am mers în patru picioare pe podele. După aceea m-am ridicat cu pași tremurători, ajutându-mă și cu mâinile. După aceea, cu urme de voce nearticulată mi-am luminat mintea. După aceea am plâns cu lacrimi sub cei ce mi-au călăuzit educația. La douăzeci de ani mi-am adunat puterile și am înfruntat ca un atlet multe nenorociri. Unele din ele sunt și acum cu mine, altele s-au dus, iar de altele voi mai pătimi greu, știi bine asta, suflete al meu, străbătând viața aceasta, târâre în care nu poți să ai nicio încredere, scurgere sălbatică, val de mare împins încolo și încoace de amarnice vânturi. Multe zdruncinături mi le-a pricinuit lipsa de minte (nebunia), altele însă mi le-a adus demonul, adversar al vieții noastre. Căci dacă pui în cumpănă desfătările și întristările vieții și tragi din mijloc greutatea, talgerul cu rele, mult mai greu, va ajunge la pământ, în timp ce acela cu lucruri bune se va înălța. Luptă, mare, ogor, greutăți, tâlhari, averi, conțopiști, perceptori țipători, retori, cărți, judecători, un demnitar ticălos: toate acestea sunt jucăriile unei vieți mizerabile.

Privește acum și desfătările: ghiftuiala, greutatea, cântecul, râsetele, un mormânt mereu plin de hoituri în putrefacție, daruri de nuntă, altă nuntă după prima se destramă, adultere, asasini și adulteri, copii, spaima bănuielii (cu privire la originea lor), frumusețea - vrajă infidelă, urâțenia rea care nu inspiră frică, grijile dacă ai copii mulți, durerea lipsei de copii, bogăție și sărăcie: un dublu rău, insulta, mâhnirea, o minge aruncată dintr-o parte în alta de mâini de tineri. (...)

Cine e mai mare între cei morți? Țărână și oase numai sunt Atrid eroul și Iros cerșetorul, Constantin împăratul și slujitorul meu, săracul și bogatul; e doar un singur mormânt. Cele de aici sunt așa, iar cele de dincolo cine va putea spune ce le va aduce celor nedrepți ziua de pe urmă? Foc mistuitor, întuneric cumplit pentru cei ce sunt departe de Lumină, viermele, aducerea-aminte veșnică de răutatea noastră. Mai bine ar fi fost, răule, să nu fi trecut prin porțile vieții, iar dacă ai trecut, să te fi destrămat întreg asemenea fiarelor, decât să ai aici atâtea dureri și după aceasta o pedeapsă mai rea decât cele pe care le ai aici.

Unde-mi este marea slavă a omului celui întâi-născut (Adam)? A fost nimicită de mâncare. Unde e înțeleptul Solomon? A fost biruit de femei. Unde e Iuda, care a fost numărat împreună cu Apostolii? Pentru un mic câștig s-a acoperit de întuneric. Hristoase Împărate, rogu-Te, dă slujitorului Tău leacul relelor și învie-l din ele. Fericite! Un simplu lucru bun și stabil este pentru muritori: speranțele cerești prin care mai respir puțin.

De toate celelalte lucruri bune m-am săturat. Toate câte trag la pământ doresc să le las muritorilor: patrie și pământ străin, scaune și gloria disprețuirii lor, vecini și străini, cucernici și răi, oameni deschiși și cei uneltitori în ascuns, cei cu ochi neinvidios și cei mâncați pe dinăuntru de răutatea sinucigașă. Altora le revin desfătările vieții, eu voi fugi bucuros de ele. Vai, ce viață e aceasta, care pare mai lungă din pricina nenorocirilor! (...)

Iarăși iarnă, iarăși vară, una după alta primăvară și toamnă, zile și nopți, năluci cu două fețe ale vieții. Cer, pământ, mare: nimic nu e nou pentru mine, nici câte stau fixe, nici câte se rotesc de jur-împrejurul meu. M-am săturat de ele! Dă-mi Tu altă viață și lume, căci cu greu, dar bucuros, suport toate nenorocirile! Ah, de-aș fi fost mort când m-ai legat de măruntaiele mamei mele! De s-ar fi coborât întunericul peste mine de când am început să plâng! Ce viață e aceasta? Ieșind dintr-un mormânt (pântecul matern), merg spre un mormânt; iar scos din mormânt voi fi îngropat direct în foc. Însuși timpul cât respir e curgerea unui râu care aleargă repede, care se duce pururea și vine mereu, neavând nicio stabilitate. Totul e praf aruncat în ochii mei, ca să cad departe de Lumina lui Dumnezeu și, ținându-mă de ziduri și rătăcind din loc în loc, să-mi întind piciorul în afara Vieții celei Mari. Voi îndrăzni să spun o vorbă adevărată: omul muritor e o marionetă a lui Dumnezeu, una din câte se găsesc în oraș. Alta e masca pusă deasupra, pe care a făcut-o mâna; dacă va fi ridicată, mă tem să nu mă arăt dintr-o dată altul. Așa e viața muritorilor lași, care se îngrijesc de speranțe de vis. Pe acestea le veți avea după puțin.

Eu însă nu voi înceta să mă agăț de Hristos, dezlegându-mă de legăturile acestei vieți pământești. Căci dublu sunt: trupul e de aici, și de aceea înclină spre pământul care-i e propriu, dar sufletul e suflarea lui Dumnezeu și dorește mereu și cu putere partea mai bună a celor mai presus de ceruri. Cum aleargă curgerea unui izvor, iar focul care arde cunoaște o singură cale neschimbată: se avântă în sus. Cât de mare e muritorul! E ca un înger dacă avântându-se ca un șarpe din pielea sa multicoloră se înalță.

Săltați, episcopi! Eu am murit. Și voi, vecini ticăloși, nu veți mai tremura ca mai înainte. Închideți-vă veșnic casa cea mare a Împăratului Celui Viu. Eu, lăsând toate, am un singur lucru: crucea, stâlp de lumină al vieții mele. Iar dacă voi fi ridicat de aici, mă voi atinge și de jertfele cerești (...).

Despre căile vieții
(I, II, 16. Fragmente)

Cine sunt și de unde am venit în viață? Iar după ce pământul mă va avea, cine mă va scula iarăși din țărână? Unde mă duce ca să mă opresc marele Dumnezeu? Ce anume mă va mântui, sculându-mă de aici și ridicându-mă la un liman liniștit? Multe sunt căile vieții pline de multe suferințe, și fiecare din ele contribuie la alte și alte nenorociri. La oameni nu e niciun bine care să nu fie amestecat cu răutate. Măcar dacă cele triste n-ar avea o parte mai mare!

Bogăția nu prezintă încredere, iar scaunul visează trufie. E greu să fii stăpânit de alții, iar sărăcia e o piedică. Frumusețea e o grație scurtă, asemenea unui fulger, tinerețea e un timp care fierbe, iar bătrânețea e desfacerea tristă de viață. Cultura e o bătaie din aripi, gloria este aer. Nobilii sunt sânge vechi. Forță are până și un porc mistreț. Săturarea este insolentă. Căsătoria e un lanț. Copiii sunt o grijă necesară. Lipsa de copii e o boală. Cele ale forului sunt exerciții de răutate. Singurătatea e neprețuită. Meseriile sunt ale celor de jos. Tare e pâinea străină. Aratul pământului e un chin. Majoritatea navigatorilor sunt în Hades. Pământul părintesc e o groapă, iar cel străin e o rușine. Toate sunt grele pentru muritori aici. Toate sunt râs, țărână, umbră, nălucă, rouă, suflu, aripă, vapor, vis, val, curgere, urma unei corăbii, adiere, pulbere, un cerc în continuă mișcare și care mișcă în cerc în chip asemănător toate, stabil, rostogolindu-se, destrămându-se, fix, prin anotimpuri, zile, nopți, osteneli, morți, mâhniri, desfătări, boli, eșecuri și succese. Iar faptul că toate sunt nestatornice se datorează înțelepciunii Tale, Cuvinte Creator, ca dragostea noastră să o avem de cele statornice.

Am străbătut cu aripile minții toate câte sunt vechi și noi și n-am găsit nimic mai fad decât muritorii. Un singur lucru este bun și stabil pentru oameni: să plece de aici luându-și crucea, lacrimile și suspinele, mintea preocupată de cele dumnezeiești, nădejdea și strălucirea Treimii cerești care se amestecă cu cei curați, destrămarea țărânii lipsite de minte, nestricăciunea chipului pe care ni l-a hărăzit Dumnezeu, să viețuim o viață străină de viața aceasta, schimbând lumea aceasta cu alta, suportând toate întristările apăsătoare.

Traducere de diacon Ioan I. ICĂ jr.

Prezentare și selecție poeme
Virgil DIACONU

Bibliografie

1. Jean Bernardi, *Grigorie din Nazianz. Teologul și epoca sa*, traducere de Cristian Pop, cu o selecție a Poemelor autobiografice în traducerea diaconului Ioan I. Ică jr., Editura DEISIS, Sibiu, 2002.
2. Jonathan Hill, *Istoria gândirii creștine*, traducere de Timotei Manta, Casa Cărții, Oradea, 2019

Privind lumea cu un surâs...

A privi cu un surâs lumea înseamnă a o contempla din perspectiva eternităţii, a o accepta aşa cum se înfăţişează în multitudinea aspectelor evanescente, a credinţelor, a mentalităţilor, în spiritul îngăduinţei, al modului de a trăi, frumos!, clipa suspendată între două necunoscute, clipa ce ne-a fost dată.

Pregătirea pentru întâlnirea cu o altă lume este condiţie *sine qua non*, ce vine dintr-o predispoziţie interioară, cognitivă şi empatică, pentru întâlnirea cu oamenii, cu noul, cu *altceva*-ul. Vederea/văzul lumii se realizează, mai ales, „cu acea parte a sufletului care ştie să vadă ceea ce rămâne de neînţeles ochilor".

Priveşte cu un surâs lumea aceasta a noastră, *cea de toate zilele*, efect binefăcător al surâsului lui Buddha, şi **Paula Romanescu***, în *Şi Buddha mi-a surâs. Jurnal de Thailanda*, un jurnal atipic, mai mult memorial, în care rememorează, unind într-o singură scriitură, *timpul trăirii* şi *timpul mărturisirii*, o călătorie din 1997, la final de secol şi mileniu, în exotica Thailanda. Motivul călătoriei este precizat, aproape didactic, încă de la începutul jurnalului: „Încotro pornesc? În Thailanda. De ce? Fiindcă un poet din ţara templelor budiste, Montri Umavijani (1940-2006, **n.m.**) pre numele său, trecător pentru întâia dată prin România în anul Centenarului Eminescu – 1989, îndrăgostit de poezia românească înnobilată de Luceafăr, mai apoi de cea a lui Blaga (...), l-a făcut cunoscut în lumea şi în limba lui", cu reveniri pe parcursul rememorării. Astfel de întâlniri apropie nu numai oamenii, dar şi culturile.

Călătorind, orice călător duce în spaţiile pe care le străbate lumea lui de acasă, un acasă pe care este tentat să-l suprapună permanent lumilor care i se oferă/deschid ca un evantai. Sufletul însetat de cunoaştere va primi ca pe un dar imaginile pe care le va filtra/sintetiza graţie bagajului de emoţii şi doruri de acasă.

Peste tot, pe unde călătoreşte în Thailanda, *surâsul lui Buddha* o însoţeşte şi, sub cupola acestui surâs, încap toate lumile, iar lumea thailandeză îşi dezvăluie frumuseţile, pe care ochiul avid al peregrinei le reţine în aglomerări hiponimice, în exclamaţii admirative, mirabile, din care se deduce comparaţia între lumea de unde vine şi lumea în care se află: „...Dumnezeule, s-ar părea că aici toată lumea locuieşte în stradă, pe trotuare, unde găteşte, mănâncă, spală vase, se spală, doarme, face comerţ din te miri ce, aprinde beţişoare parfumate la altarele lui Buddha, pe care le vezi unde nici nu ai gândi, se îngrijeşte de pisicile comunitare care dorm leneşe într-o atitudine de ce-o fi o fi, surâde, surâde, surâde..."

Surâsul permanent, de pretutindeni, iată laitmotivul jurnalului memorial, efigie şi marcă stilistică a lumii ca un labirint, lume pe care o străbate cu toate simţurile încordate la maximum, ca nimic din acest freamăt al miracolului, al mirabilei lumi, să nu se piardă: „Buddha îmi surâde binevoitor" (p. 19); „Departe de ea (de ţară, **n.m.**), mă întreb şi eu cu un zâmbet de care Buddha este cu siguranţă răspunzător..." (p. 56); „Umbra lui Blaga se va fi bucurat poate văzând cum poemele luminii sale luminează surâsul unor studenţi din Thailanda, care le descopereau într-o nouă lumină..." (p. 145); „Atoateştiutorul continua să surâdă enigmatic primind ofranda ei de rugă" (p. 161).

Surâsul acestei lumi amprentate de *surâsul lui Buddha* este contagios, se transmite de la om la om, Paula Romanescu remarcând, într-una din multele situaţii, că „surâsul foarte dulce al vânzătoarei", prelungire a surâsului ubicuu al unui Buddha discret, care „privea în zare, surâzând depărtărilor", ajunge la inima ei, iar „eu eram fericită": „Şi, iată, mărturisesc, până astăzi încă mă urmăreşte surâsul lui Buddha". Surâsul, în fapt, urarea de bun venit a lui Buddha, ţine de limbajul universal, efect, poate, al luminii iubirii, la care omul are acces prin cunoaştere, înţelegere, empatie, prin iubire: „Învăluit într-o lumină ireală, închis în caseta lui de cristal, Buddha de Smarald are un efect magic asupra însufleţitelor umbre trecătoare în care m-am amestecat, iată, şi eu, uitând de mine într-o lacrimă şi regăsindu-mă într-un surâs...".

În text, doar cititorul contează, spune Roland Barthes. Într-o călătorie, care este/devine un text şi ea, un text care se scrie cu tot ceea ce o compune: întâmplări, trăiri, sentimente, impresii de moment, fixate pe retina memoriei, doar călătorul contează, iar impresiile lui, înregistrate în sertarele memoriei, se transpun în scene ca-ntr-un spectacol, niciodată indiferent, din perspectiva unui narator care nu uită nicio clipă lumea din care vine.

La capătul călătoriei, Paula Romanescu este mai bogată spiritualiceşte. Surâsul lui Buddha se prelungeşte în toate surâsurile ei, şi în această lumină caldă, învăluitoare, transformată în scriitură, în text, preaplinul trăirilor se revarsă în preaplinul trăirilor celuilalt, semenul său. Observaţia atentă, migăloasă, tuşantă este însoţită mereu de ingredientul nelipsit al ironiei şi autoironiei, ce alunecă într-un umor cald, comprehensiv pentru tot ceea ce este omenesc, excluzând maliţia sau persiflarea infatuată. Aici se află marca stilistică a Paulei Romanescu.

A intrepreta un text, mai spune Roland Barthes, nu înseamnă a-i da un sens, ci, dimpotrivă, „a cântări pluralitatea din care e alcătuit", iar această pluralitate vine din sinteza pe care Paula Romanescu o realizează între impresia fugitivă şi text, transformat în *semnul* care include semnificatul şi semnificantul, „tradus" în aura stilului personal, inconfundabil.

Ana DOBRE
15 iunie 2021

* Paula Romanescu, *Şi Buddha mi-a surâs. Jurnal de Thailanda*, Editura Fast Editing, Bucureşti, 2021

Psihoză și revelație într-un roman de sumbră actualitate

În colecția *Jurnalul cărților esențiale* a Editurii Hoffman din Caracal a apărut în acest an un interesant roman al cunoscutului prozator teleormănean **Gheorghe Filip**, *Trâmbița primului înger*, al cărui titlu ne aduce un ecou apocaliptic (cei șapte îngeri care vor trâmbița sfârșitul lumii – Apocalipsa, 8;2-6) și este un roman de violentă actualitate, nicidecum de escatologie ori de ezoterism autohton. Prozatorul, fidel stilului său din proza scurtă, este ironic, chiar caustic față de sclerozele lumii în care trăiește, de data aceasta ca personaj epic, antrenat în cotidian, și nu doar ca martor pasiv al unor evenimente care se precipită, bulversând viața micului oraș de provincie Măzgăoani, a cărui monotonie iese din anonimat cu ocazia unei epidemii galopante ce începe chiar din preajma eroului principal, Călineață, profesor într-o școală gimnazială din localitate. La orele lui, elevii încep să sângereze în timpul chestionării: „Ia să-mi spui tu mie...” Romanul este structurat abil, pe niveluri de implicare și de atitudine, de semnificare și de *no comment*: comunitatea eterogenă, pasivitatea celor de la inspectoratul școlar și a celor de la direcția de sănătate, cărora li se aduce la cunoștință simptomatologia generalizată în școală – elevii fac forme ușoare de epistaxis chiar când sunt ascultați în fața clasei. Profesorii, dezarmați și îngrijorați, intervin cum pot: „șervețel, cap pe spate, mâna ridicată”. Dacă pentru început autorul zăbovește în rutina vieții didactice, în tabieturile din cancelarie, dă apoi amploare întâmplării care iese din banalitate și e tot mai agresivă, amenințând să depășească posibilitățile de intervenție, și numai foarte târziu apare un inspector școlar care, după ce el însuși se contaminează și ajunge în spital, alertează conducerea (șefa inspectoratului e însă mai preocupată să-și vândă în clandestinitate stofele de chilipir, chiar la birou, profitând de influența funcției). Profesorul Călineață este un fin observator al vieții citadine, al vieții de familie, al vieții sociale, al automatismelor și formalismului și, în consecință, discursul lui epic îl pune simultan în postură de personaj central și de narator. Apariția unei cărți de versuri a colegului său, profesorul Codiță, îl face nu doar să constate în micul său oraș dezinteresul pentru poezie, pentru cultură. Călineață vrea să-și ajute colegul ca să-și vândă cărțile. Împart tirajul pe jumătate și orașul în două sectoare, apoi pornesc cu un elan ce se va stinge repede: „Mă așez și îmi aprind o țigară, parcă e mai bine și, când intru eu mai adânc în așteptare, văd un haidamac care iese valvârtej din magazin și se oprește chiar lângă taraba mea. Taci, că am un cumpărător! Bă, strigă insul, ia-ți dracu porcăriile și pleacă d-aici. Nu vezi, boule, că obturezi intrarea în magazin? Hai, cară-te!”(p. 76).

Măzgăoanii încă nu disperă în fața epidemiei, deși au un sentiment de incertitudine, ca în „epizootia” lui Bacalbașa. Astfel, cititorul cărții, conectat viguros la rigorile pandemiei autentice, are toate motivele să facă legătura cu fața nevăzută a vieții, sub dictatura stării de urgență care îi este explicit relevată. Măzgăoanii capătă notorietate națională: televiziunile nu mai contenesc să relateze cu exaltare de aici evenimentele în derulare, autoritățile fac controale de rutină, șablonizate, localnicii sunt debusolați, măsurile dictate sunt ineficiente și, în cele din urmă, spitalul se umple cu pacienți „recoltați” abuziv de pe stradă, fără nicio explicație, înghesuiți în ambulanțele spaimei cu care sunt „deversați” în saloane – capătul disperat al vieții, ca în celebrele lagăre naziste.

Călineață traversează un pasaj mai puțin fericit al vieții: soția, Ileana, rămasă fără post, pleacă în Italia, cu sprijinul unei prietene, dar se îmbolnăvește și ea, la școală se opresc cursurile, iar profesorul caută un loc de muncă, însă este respins de fiecare dată și e conștient de penibilul cu care se confruntă: „Am nevoie de cineva care să care saci și să-i încarce în mașini (i se spune la o moară, **n.n.**), pricepi? Mă uit la el, mă uit la saci, în față sunt două autoturisme cu portbagajul desfăcut. Uite, zice el, ca să-mi arăți ce poți, ia un sac și pune-l într-o mașină. Bravo, Călineață! De la ia să-mi spui tu mie, ai ajuns să-ți rupi oasele p-aici...” (p. 127). Nereușind, aude însă sarcasmele hamalilor și refuzul grosolan al patronului: „Ai dracului! Voi nu căutați de muncă, mă, voi căutați un prost, care să vă plătească doar ca să stați la umbră cu luleaua-n dinți și țuica-n nas. Marș dracului d-aici, loază!” (*ibidem*). Cu același penibil se confruntă și la un bar, însă colegii lui, Mitruș și Costache, profesorii de sport și de matematică, par să se fi descurcat mai bine; deschid un club pentru jucătorii de table și, fiindcă e profitabil, vor să facă pentru clienți și o bibliotecă din donații. Profesorul pensionar Costescu e fericit că are o astfel de șansă, motivând: „Păi s-a tot spus despre cărți că, în timp, adună o mare cantitate de praf, care devine un adevărat focar de microbi. Microbii ăștia care ne umplu de sânge...” (p. 119). Fericitul beneficiar este însuși profesorul de sport, care își extinde activitatea la club, aspirând ca în viitor să deschidă și un cazinou. „Mitruș mulțumește frumos și, înainte de a pleca, îmi strigă: p-ale tale când vin să le iau? Când te-oi chema eu, îi răspund, și mașina pleacă” (p. 120). Însă, curând, Mitruș constată că oferta de lecturi pentru consumatorii barului e un eșec: „Am crezut că o să mai am nevoie de încă o masă și niște scaune și că va trebui să angajez un bibliotecar. Și? Al dracului dacă a intrat vreunul!” (p. 125).

Viața urbei e falimentară, și Călineață găsește că Ileana a făcut bine că a plecat și că el se rostogolește în hăuri tot mai întunecate. Doar afacerea celor doi profesori prosperă, până într-o zi când „au intrat trei inși, niște ăia zdraveni, cu halate albe. Nici n-am apucat să deschid gura, că unul zice: am venit

să vedem casa. Și au luat-o înainte, de parcă eu aș fi fost de acord. Au intrat pe hol, unde e barul, apoi în bibliotecă. Da, e perfect, a zis unul și către mine: o rechiziționăm!", ca să facă din ea un centru de recoltare a sângelui. „Domnilor, dar asta e proprietate privată, m-am opus eu. Știm, dar având în vedere situația critică a orașului, avem dreptul legal să facem asta" (p. 137). Și recoltarea începe chiar cu clienții din club: „Ultimul donator fără voie a fost bietul Costache, pe care, după ce l-a înțepat ăla, l-au aruncat în mașina pe care o umpluseră. Am aflat după aceea că a ajuns la spital" (p. 138).

Disperat și înfrânt, Călineață încearcă resentimente negre pentru Măzgăoani: „Ce rău ți-am făcut eu ție, pipernicitule? Pentru ce mă pedepsești, câine jigărit? Și îi strig cu pumnii strânși: Te urăsc, Măzgăoane! Te urăsc de moarte!" (p. 141). Gnomic și predictiv, preotul avertizează în pericope că Apocalipsa se apropie: „La Măzgăoani, nu s-a auzit până acum decât trâmbița primului înger" (p. 143), și previziunea se va confirma curând și pentru Călineață; își face planuri să plece după Ileana, însă va nimeri în spital, luat din fața unui magazin de bijuterii. „Cei doi mă aruncă într-o mașină, mă izbesc de niște trupuri și intru într-un vacarm – plânsete, gemete, ocăreli, înjurături. Nu știu ce înseamnă asta, nu pricep nimic, mașina se smucește, pleacă, pe geamurile negre nu se vede decât noaptea, de la o vreme simt că urcăm, vaietele și înjurăturile se întețesc și mașina oprește în fața spitalului..." (p. 147). De aici lucrurile se aseamănă cu cele relatate în literatura gulagului sau a lagărelor de concentrare naziste. În spital, Călineață are aceeași experiență sub teroarea barbariei: „Ușa se deschide brusc și în cadrul ei apare o bondoacă. În spatele ei mai sunt trei fete, dudui, muieri, nici nu știu cum să le spun. Bondoaca se oprește și începe să țipe de acolo: masca! mass-ca! Văzusem că vecinii mei au niște cârpe legate de gât, dar am crezut că sunt niște batiste cu care își șterg când și când transpirația. Și le trag repede până sub ochi. Masca ta unde e?, mă privește crunt bondoaca. N-am!, răspund iritat de atitudinea ei. Cum n-ai? Așa bine... Când m-au luat de pe stradă, nu m-au întrebat dacă am sau nu. Mai ești și obraznic, dă se se întoarcă bondoaca. Și către o însoțitoare: dă-i o mască..." (p. 154), și primește una folosită.

Spitalizarea de pandemie este pentru Călineață prilej de reflecții, când nădăjduind la mila lui Dumnezeu („Și după această scoatere din timp – care se va sfârși, pentru că numai Dumnezeu e veșnic –, ce se va întâmpla? Cum vom trăi?" – p. 160), când la evadarea pe care o încearcă de două ori, însă, nereușind, se întoarce resemnat în salon. Și totuși, o rază de lumină vine prin mesaj telefonic din Italia, de la Fiorella, prietena soției, care îl înștiințează că Ileana se însănătoșește și va fi externată. Prinde curaj și, cu demnitate, îl întreabă pe doctorul care trece printre pacienți fără să-i consulte, fără să le spună ceva: „Domnule doctor, spuneți-mi ce rost are vizita asta, dacă nu numai că nu scoateți nici un cuvânt, dar nici măcar nu ne vedeți?" (p. 168). Medicul vorbește pentru prima oară: „Tu ești grav bolnav!" Demnitatea umană se luptă pentru sine: „Și de unde până unde tu?, crește în mine enervarea. Ne-am jucat amândoi în copilărie, ne-am tras de brăcinari în adolescență?" (*ibidem*). Consecința, o molestare din partea celor angajați să inspire teamă și să exercite forță. Copleșit de lipsa unui orizont, umilit, Călineață simte că-și pierde personalitatea, se dezumanizează, e înfrânt, mai ales că pe hol se împiedică de cadavre, printre care îl identifică și pe fostul său coleg Costache, profesorul de matematică, asociatul lui Mitruș. Consternare, supoziții, umilință: „Poate asta te așteaptă și pe tine, Călineață. Aici nu există viitor. Ia-ți adio de la planuri, de la idealuri, scoate-ți din minte închipuirile rozalii despre ziua de mâine, fiindcă mâinele acesta va arăta la fel ca al lui Costache" (p. 172). Prilejul de reflecții întunecate se prelungește și se adâncește cu orice nouă umilință a sa ori a celorlalți.

Cea de a doua tentativă de evadare este un tablou al disperării, al neputinței, aidoma celor care mai credeau în așa ceva și la Auschwitz, după cum știm din psihanaliza lui Viktor E. Frankl (*Man's Search for Meaning* - 1984). Speranța își confirmă vag supraviețuirea: „gândul trece de la o zicere la alta și îmi șoptește vorbele pe care le tot repeta Ileana: Vedi Napoli, puoi mori" (p. 179). Dar și la Măzgăoani, ca și la Auschwitz, teroarea se va încheia într-un anume chip: „Ușa se deschide la perete. Bondoaca și în spatele ei duduile. Așteptăm porunca: masca! mass-ca! Și ne tragem automat măștile pe față. Și bondoaca strigă de acolo: Liber! Puteți să plecați!" (p. 182). Unii au norocul să dispară în îmbrățișările rudelor, iar ceilalți rămân să-și lipăie papucii, coborând colina spre Măzgăoanii care rămâne caricatural suspendat între adevăr și ficțiune: „Care adevăr, mă? Că aici a fost un experiment" (p. 188).

Călineață găsește casa goală, cei doi bătrâni s-au stins între timp; mai întâi bătrâna, apoi bătrânul. Mitruș își reia afacerea, Codiță scrie poezii, școala reîncepe: „Ia să-mi spui tu mie, rostesc eu rar, clasa amuțește, eu îmi simt respirația gâfâită și privesc foarte atent fața copilului. Nu se întâmplă nimic, nu-și duce mâna la nas și respir ușurat. Ia să-mi spui tu mie, reiau..., cum ți-ai petrecut această vacanță forțată? Clasa șuieră ușurată..." (p. 203).

Psihoza pandemică e traumatizantă prin oroare, prin transfigurări, prin exces și barbarie – latențe primare ale omului, recurente sub sentimentul fricii și al claustrării. Contrastant, în final, Gheorghe Filip notează mesajul primit de Călineață de la Ileana, care iese din spital însănătoșită, alături de reflecția acestuia despre experiența sa funestă: „Este ciudat și paradoxal că suferința nu este înțeleasă la ea acasă. La spital! Că nu întâlnești nici duioșie, nici compasiune, nici măcar profesionalele vorbe bune. Poate că boala este privită ca o degradare, ca o infirmitate, care anulează viața de până atunci și eventualele calități ale suferindului. Și pe această infirmitate, care ar trebui să umanizeze, se cațără indiferența, obrăznicia și aroganța celor chemați să o aline, să o vindece. E inacceptabilă o astfel de atitudine" (p. 205).

Așadar, nota satirică punctată în numele proprii (Măzgăoani, Călineață, Codiță etc.) este doar o capcană în romanul *Trâmbița primului înger*, fiindcă Gheorghe Filip rămâne în acest registru numai ca detașare și ca artificiu stilistic, atât timp cât, metatextual, tarele acestei urbe anonime, cu tot convenționalul ei, sunt mărci comune ale unei lumi nestatornicite în sine, ușor bulversabile și congenital vulnerabile sub amenințări majore, a cărei esență rămâne într-un echilibru provizoriu și de aceea este incertă, transdualistă, sub spaima fatalității – condiție umană postadamică, predestinare ireversibilă. Iată de ce acestei lumi nu i se poate imputa ceea ce nu poate controla, ci numai că abdică de la aspirații și se întoarce în instinctual, în subliminal. Cartea este o interesantă și captivantă sinteză ideatică exprimată în revelații și psihoze de sumbră actualitate.

Iulian CHIVU

SORIN IVAN – poet whitmanian al renașterii din vremi pandemice

I. Prin ***titlul*** cărții sale de poezie *Și zeii purtau măști*, apărută la Editura Tracus Arte, în 2021, autorul, **Sorin Ivan**, sugerează potențiala sau chiar și reala părăsire a omului contemporan de protecția Divinității, în vremi de pandemie, atunci când și zeii devin neputincioși. În absența zeilor, lumea și oamenii se află în fața apocalipsei. Dar, tocmai pentru că sunt lipsiți de ajutor divin, oamenii pot renaște numai prin ei înșiși, prin revenirea la sentimentele de iubire și de speranță. Așadar, începând cu însuși titlul cărții, poetul dovedește o predispoziție whitmaniană de a crea imagini grandioase, care denotă o puternică tensiune interioară. Spre deosebire însă de autorul *Firelor de iarbă*, un optimist privind mersul ascendent al istoriei, Sorin Ivan exprimă liric o viziune contrastantă, meditând atât la posibila decădere a lumii prezente și a omului actual într-o prăpastie de proporții cosmice (în primele două grupaje ale cărții, intitulate *Lumea* și, respectiv, *Oamenii*), cât și la resursele lor de redresare și reînălțare (în ultimele două cicluri, *Iubirea* și *Speranța*).

II. ***Primul*** din cele patru grupaje ale cărții, ***Lumea***, prezintă *amenințările* care planează asupra omenirii în ansamblu. Situațiile neobișnuite prin care trece lumea devin, prin transfigurare poetică, semnificative și simbolice pentru răsturnarea vieții normale, firești. Purtatul măștii și *lockdown*-ul capătă înțelesuri deosebite: la zei - neputința de a-i ajuta pe oameni și îndepărtare față de aceștia, la oameni - pierderea speranței în zei și îngeri păzitori, pustiirea orașului metropolitan, în care viața palpită numai în posterele de altădată (ca în poezia *s-a stins viața falnicei metropole*, amintind de un celebru vers eminescian), dar, mai ales, carantinarea libertății și a iubirii, precum și frica de moarte, combinată, însă, și cu speranța de a supraviețui. În câteva poezii cu valențe de dezbatere etică (*conspirații, sirene și magnolii, fake news, faza cu viața și moartea, vaccin*), autorul nu ocolește nici conspirațiile privind virusul ucigaș, măștile și vaccinurile anti-Covid, punând față în față atitudinile conspiratiste și contrarele lor. El însuși pare a fi de partea scientismului (oficial!), de vreme ce contrastează „urletele libertății dezlănțuite" ale celor ce îi susțin pe „profeții adevărurilor oculte" cu pacienții cu măști de oxigen, care agonizau în spitale, de unde „șiruri nesfârșite de suflete/ înfrânte de răul mileniului/ plecau în pelerinajul singurătății,/ convoaie de umbre pe drumul tăcerii", și afirmă că „singurul adevăr incontestabil era moartea" (*conspirație*). În alt loc, „anarhiștii visului de a fi liberi" strigă „asasinilor!" tocmai celor care se luptă pentru viața oamenilor, „medicii-astronauți din saloane" (*oamenii strigă după libertate*).

III. În cel de-***al doilea ciclu***, ***Oamenii***, poetul își imaginează că, devenită obligatorie, masca anti-Covid apare chiar și pe chipul pictat al personajelor unor picturi celebre, ca Gioconda, femeile lui Gauguin sau omul lui Munch din tabloul *Strigătul* (*omul lui Munch*). Pentru oameni, ajunși „asceți fără voie, sihaștri ai spaimei" (*vremea marilor însingurări*), salvarea nu mai provine din iubire, ci din însingurare, viața fiind redusă la biologic, la supraviețuire în singurătate, și lipsită de dimensiunea ei spirituală cea mai de preț: iubirea. Masca molimei, reală, i-a determinat pe oameni să renunțe la măștile sufletești, prin care jucau alte roluri, autentice sau, poate, numai mimate, și să-și dea jos, „rând pe rând masca binelui/ masca bucuriei și a seninătății,/ a dăruirii și a jertfei de sine/ și multe altele", până la „ultima, masca iubirii" (*măștile iubirii*), altele fiind „masca indiferenței" sau „masca fericirii" (*frica ne dă jos măștile*). Cel mai acut este resimțită pierderea iubirii, care „s-a destrămat ca un fum/ și-n locul ei a rămas o mare însingurare" (*iubirea era principiul suprem*), și faptul că *aproapele devenise departele* (așa cum este titlul unei poezii), încât poetul revine la principiul biblic, care, în formularea sa personală, înseamnă „iubește-ți aproapele/ urăște departele" (*iubește-ți aproapele*).

IV. ***Al treilea grupaj***, ***Iubirea***, cuprinde o serie de evocări și invocări ale iubirii sau ale iubitei. Poetul caută, dincolo de mască, zâmbetul iubitei, dar știe „că bucuria și tristețea/ fericirea și nefericirea/ se oglindesc uneori la fel/ la fel de real sau înșelător/ în luminile și umbrele ochilor" (*și zeii purtau măști*). Nemaiputând fi întâlnită din cauza pandemiei, persoana iubită îi pare a fi „tot mai îndepărtată" (*mierea sălbatică a speranței*); și poetul observă că „nimic nu mai era cum fusese,/ nici noi nu mai eram ca înainte" (*ora tăcută a singurătății*), „iar tu ca de obicei nu mai veneai" (*spectacol*), încât doar „umbrele noastre se țin de mână și-acum/ pe țărmul nesfârșit al amintirii" (*umbrele noastre se țin de mână*). În altă scrisoare-poezie, autorul reia ideea îndepărtării dintre el și iubită, de fapt, dintre îndrăgostiți, prin faptul că „acum doar ne mai scriem pe whatsapp/ eu îți trimit versuri din când în când/ iar tu îmi răspunzi prin emoticoane" (*alcoolizare*). El are nostalgia timpului când au băut o cafea împreună (*aș vrea să beau din nou o cafea cu tine*), retrăiește sentimentul de început al înstrăinării dintre ei, atunci când „frica începuse să bântuie lumea/ și intrase pe-ascuns și-n sufletul nostru" (*noi, zeii*), se teme că s-a schimbat și nu va mai fi recunoscut (*voi fi un străin venit de niciunde*), prețuiește fericirea în doi de altădată, pe care n-ar mai lăsa-o să plece (*niciodată*), are temerea ca la întâlnirea din post-pandemie să nu citească în ochii iubitei „cine știe ce stele reci cu reflexe străine" (*ne vedem în post-pandemie*) și ar dori ca reîntâlnirea lor să fie a celor de odinioară, „noi de-atunci nu cei de-acum/ dar ne-am risipit în fum/ în apusuri și culoare/ peste timpuri peste mare" (*balada iubirilor mediterane*).

V. În ***grupajul final***, ***Speranța***, semnele revenirii la normalitate sunt resimțite de poet în speranțele din sufletul său și din sufletele semenilor. El însuși speră în revenirea la fereastra sa a porumbelului argintiu (*știrile zilei*), în faptul că un bătrân violonist care continuă să cânte la metrou este un semn de revenire la normalitate (*șamanul care cheamă soarele*), în setea de iubire nutrită de către oameni (*îngeri însetați de lumină*), în *rugăciune* (titlul unei frumoase poezii în stil clasic), în căutarea de către oameni a drumului spre lumină (*povești în care păsările nu mai cântă*). El îi spune Sfântului Valentin, imaginar și dubitativ, „poate că oamenii își vor regăsi iubirea" (*o cupă de șampanie în noapte*), dar este convins că „e de ajuns să credem în minuni/ și minunile se vor întâmpla" (*ninge cu frică peste neliniștile lumii*). La fel de mult se încrede și în faptul că, odată cu revenirea *primăverii* și *verii*, ca simbol al reînvierii naturii și, respectiv, al plenitudinii ei, și oamenii vor ieși la lumină.

VI. ***Stilistic***, Sorin Ivan excelează în decuparea, transfigurarea și potențarea artistică a situațiilor neobișnuite și a sentimentelor umane generate de pandemie, astfel încât acestea devin simbolice și semnificative pentru un univers uman ce pare a fi ireal, dar care pleacă, vai!, de la elemente atât de reale. El scrie o poezie modernă, nu atât prin faptul că grafiază titlul fiecărei poezii cu prima literă mică, în loc de majusculă, sau că elimină semnele de punctuație și cultivă versurile albe (fără să omită, în câteva poezii, muzicalitatea superioară a stilului clasic, dată de ritm și rimă), cât prin alegerea materiei prime din realitatea imediată, jurnalieră, pe care însă o transfigurează cu ușurință în ample viziuni poetice.

Sensibilitatea poetului îi acutizează simțurile, încât acesta aude „urletele apocaliptice ale sirenelor de salvare” (*65*) sau cum „bate inima lumii” (*și zeii purtau măști*) și vede cum peste spaima secolului „au crescut măști/ precum coaja pe trunchiul copacilor” (*absint absent*).

Atunci când nu hiperbolizează și nu absolutizează un anumit aspect al realității, autorul creează vaste imagini prin aglutinarea unor elemente care converg în același sens, ca în acest tablou al unei lumi împietrite, oprite din mersul ei firesc: „soarele nu mai voia să apună/ iar luna se oprise undeva între mare și cer”, „păsările încremeniseră în aer/ deasupra apelor sculptate în bronz” (*spectacol*). Alte tablouri compozite redau atmosfera de haos și confuzie prin simpla numire a unor situații antagonice: „campanii electorale, discursuri frenetice/ mulțimi manifestanți urale urlete/ acuzații răsunătoare scandaluri procese/ aplauze stegulețe majorete confetti” (*știrile zilei*); și altele exprimă starea de panică prin enumerarea unor elemente ce amintesc de spital: ,,ambulanțe/ mașini de pompieri/ elicoptere/ smurd/ urgențe... alcool sanitar/ dezinfectare/ nebulizare/ oameni pe tărgi/ pacienți ATI/ oxigen/ sirene” (*sirene și magnolii*).

Uneori, autorul personifică și concretizează noțiuni care definesc ceva abstract sau abstracțiile desemnate, cum ar fi iubirea sau adevărul, sau libertatea: „iubirea era și ea în carantină” (*carantină*), „iubirea zăcea goală abandonată în colțul parcului... râdeau de ea copacii și cupidonii cu măști” (*anii paraginii*); „adevărul bate cu mâinile slabe/ la porțile ferecate ale orașului/ și nimeni nu-i mai deschide” (*mierea sălbatică a speranței*); „libertatea devenise o amintire îndepărtată/ o himeră care le bântuia zilele și nopțile” (*libertatea era o himeră*). Alteori, devin personaje obiectele neînsuflețite, precum clădirile, străzile orașului, metropola etc., sau entități care nu sunt chiar o formă de viață, cum ar fi virusul ucigaș: „umanitatea cade secerată/ de coasa invizibilă a lui Covid-19/ zeul infernului de azi” (*știrile zilei*).

Autorul realizează trecerea de la real la ireal, de la notațiile jurnalistice la poezie și prin transmutarea și transformarea unor întâmplări obiective, exterioare, în situații subiective, interioare, procedeu prin care exprimă, de fapt, participarea eului la evenimentele petrecute, includerea sa în trama și desfășurarea dramatică a realității. Astfel: „iedera singurătății se urca pe suflete” (*anii paraginii*), oamenii „trăiau nostalgia lucrurilor simple/ și a gesturilor lipsite de importanță, iar pentru ele erau gata să facă orice” (*libertatea era o himeră*), „lucrurile și secvențele realității/ ieșeau în relieful privirilor mele/ rupte de întregul care se destrăma încet/ mai ales noaptea când nu puteam să dorm/ ca niște opere de artă într-un muzeu” (*omul lui Munch*).

Prin volumul său *Și zeii purtau măști*, Sorin Ivan ni se dezvăluie ca un poet autentic, care, prin deosebita sa forță de creație, se va afirma tot mai mult.

Ioan N. ROȘCA

Dreptul la replică

În spiritul adevărului, cu morală și competență

Zgomotul (shakespearian!) și furia (faulkneriană!) ale unui modest prozator roșiorean, I. Chivu, învăluite, pseudodiplomatic, în menționate „istorii“ ale unor Thibaudet, d’Ormesson, Lovinescu ori Călinescu, încalcă, deliberat, deontologicul și, ca personaj al unei istorii critice, își clamează nemulțumirea, cu vanitate, răzbunând și pe câțiva apropiați, unul suflându-i în pânze de Dicționar (cel academic, de prin 2006, nu e „valabil“, căci ne era favorabil!?)... Să le dezumflăm, așadar, pânzele, cu anumite argumente, cu... mici adevăruri.

Cuvintele noastre de ordine sunt *lectura atentă* și *exigența critică* (probată, aceasta, de biobibliografia, luată *à rebours* de I. C.), dar etnolog-folcloristul (bun) și pseudoprozatorul ține a se răcori (dar și pe amici), dată fiind canicula. Dacă ar fi citit mai atent, în *Prefață* și în *Postfață*, pe copertă, sunt atâtea intenții, idei, note lămuritoare. Printre care: autorul nu a fost interesat nici de date biobibliografice, de autor, nici de unele, vagi, ecouri ori comentarii anterioare. Doar textul l-a interesat. Nu colective (auctoriale), nu idei preconcepute (dacă ai scris decent într-un gen, este valabil și pentru alte... tentative?)... Un G. Gană va figura ca reprezentativ (ca și alți autori, o minoritate), ceea ce nu va fi cazul cu Ion Chivu, într-o „Scurtă istorie“. Acolo, cert, vom adnota și episodul cu un corespondent de gazetă, înlăturat din cauză de... morală, aproape de penal.

Citatele mă onorează. Gh. Filip ar fi meritat chiar mai multe pagini, căci este un prozator autentic. Chiar și E. Delcescu (la noi – titrat corect, la I. C. – *Dorcescu*, eronat). Dar publicistica aproximativă a lui A. Gâdea e ternă, căci despre subiectul cu pricina au scris alții mult și bine. Ironia despre un detaliu de (pe) copertă e de prost-gust, iar aserțiunea că „toți“ au citit, fiind „ancorați“ (termen *de lemn*) în informativ, arată confuzia lui I. Chivu: cultura și artisticul nu sunt, deloc, sinonime cu informația.

Am îndrăznit a avea gust (o simplă „facultate“ de a judeca dezinteresat un lucru..., după un filozof cu și fără barbă), fără a-i cere voie lui I. Chivu. Nu ne-am permis nici morala, nici competența de a-l considera prozator pe I. C., ceea ce l-a înfuriat și l-a obligat (?) să riposteze. Cât despre mai vechile opinii critice, ele se vor fi referit la cu totul alte lucrări – și, apoi, dumnealui nu va fi auzit de „revizuiri“?!

Ideea e îmbrăcată în diverse forme (nu cum crede I. C. din Roșiori). Oricine poate comenta orice, cu o singură condiție: să spună (să scrie) adevărul asumat și fără a fi „suspectat“ de subiectivism și de *pro domo*. La liber, oricând și oriunde, inclusiv în prestigioasa revistă *Cafeneaua literară*, poate comenta (în cunoștință de cauză și cu argumente viabile, fără nimic vindicativ) oricine (care nu e implicat direct, aici ca figurant). Alt-fel (sic!), el este suspect de subiectivism total și nu mai poate fi „acuzat“ de adevăr.

Ștefan VIDA MARINESCU
membru al Uniunii Scriitorilor
și al PEN – România

Nebănuitele feţe ale numelui

În cel mai recent volum de poezie, **Numele meu este altul** (**Editura Creator**, 2021), **Ramona Müller** face o introspecţie lucidă, calculată a sinelui, o serie de explorări identitare în prezent, dar şi în trecutul spre care priveşte cu detaşare şi seninătate.

Poezia Ramonei Müller este amprentată de o melancolie foarte bine temperată, topită într-o alchimie care adună şi transformă stări, amintiri, ecouri, distanţări, dorinţe împlinite sau nu, toate aşezate într-un construct poetic voit alambicat, menit parcă să evite marea întâlnire cu sine. Nu te cerceta prea adânc, pare să spună poeta, stai la distanţă de propria fiinţă, ştiind „că nu poţi să-ţi ţii viaţa în lesă“:

„un lasou te trage mereu la ţărmul naşterii/ nu-ţi iubi prea mult apropierile de tine.“ (*alandala*)

O uşoară debusolare, atât cât să echilibreze căutarea cu obstinaţie a unui discurs poetic sigur de sine, un limbaj pe alocuri ermetic, imagini ca nişte piese de puzzle dispersate, unele golite de culoare, orientează cititorul spre o lectură cu descifrări succinte, un exerciţiu în care descoperă un timbru poetic relaxat, onest. Acolo unde pare că lipseşte ceva, autoarea rămâne în aşteptare, încercuind întrebările cheie, chiar dacă răspunsurile poate nu vor veni niciodată:

„am îndrăznit să merg acolo/ pe ape fără valuri/ acolo/ spre ţărmuri fără durere/ m-am sprijinit doar pe mine/ ca şi cum braţele mele/ la fluxul mult prea înalt/ năşteau degete pentru marea trecere// (...) mă opresc din când în când/ să mai prind puteri/ şi să merg mai departe/ chiar de-ar fi să trec/ peste poduri de suspine/ şi să reconstruiesc zăgazurile rupte de furtună“. (*lumea nouă de altădată*)

Sunt aduse la suprafaţă amintiri, cum este aceea a mamei, o recuperare târzie a unor sentimente (şi imagini) care nu au fost trăite/receptate pe deplin la timpul cuvenit. Totul se desfăşoară în lumina şi coloratura prezentului, chiar dacă sunt evocate întâmplări din trecut. Poeta nu pare să călătorească în timp, mai degrabă reconstruieşte acele repere, captând fotografic momentul:

„mai ieri parcă eram/ copila ce-şi dorea să poarte/ pantofii cu toc ai mamei/ i-am încălţat la prima întâlnire/ făceam gropiţe în obraji/ şi piruete în faţa oglinzii/ cât de mult semeni cu taică-tu/ îmi spunea/ fluturii din pieptul meu zburau spre alte vremuri/ uneori îşi pierdeau aripile şi plonjau/ în buzunarul rochiei albe/ pe unde o umbla copila asta/ acum se face seară/ gândea mama încreţindu-şi fruntea/ încerca zadarnic să-mi adune drumurile/ pe scară până la etajul trei// mama a fost întotdeauna o uşă răbdătoare/ pe care am învăţat târziu să o deschid“. (*mi-e sufletul plin de părinţi*)

Secvenţe luminoase recuperează şi rescriu pentru cititor un timp care „vorbeşte aceeaşi limbă“ cu poeta, un timp al sărbătorii şi al rugăciunii rostite în linişte pe dinlăuntru:

„lipeşte-ţi urechea de pământ/ o tu pământ al meu/ fulgerat de gârle seci/ deschide-ţi poarta să ne fie moartea mai uşoară/ şi prinde veacul acesta/ în tulpina româniei mele// aici te cheamă glia/ să îţi pui dorurile ciorchine la cingătoare/ ştiai că inima unei ţări încape într-o nucă/ şi că binecuvântarea sună a bucium/ ultima rugă înjunghie cerul/ şi coboară-n braţele cerdacului/ la marginea icoanei se adună laolaltă/ toţi fraţii din colţurile lumii“. (*acasă e pur şi simplu*)

În corpul acestui volum de versuri, într-o ramă distinctă, pe care poeta o aşază cu grijă la vedere, sunt pagini care capătă o lumină de miere. Sunt adunate aici poeme de dragoste, acea „mature love“ dospită, coaptă, suficient de discretă, privită prin lentila experienţelor de viaţă:

„e lung drumul până la tine şi înapoi/ poate în toamna ta/ bruma se aşterne mai devreme/ altfel nu ştiu de ce/ m-aş agăţa de întrebările arămii/ şi de toate colţurile îndoite/ care îţi recapitulează adresa// când încep să cadă frunzele/ desfac scrisorile/ ajunse la capătul puterilor// (...) parcă am fi fost noi/ parcă sunt eu/ o carte necitită şi prăfuită/ parcă sunt eu/ desfrunzită cu tălpile goale/ o mireasă ce îşi îmbracă/ rochia de hârtie“. (*mireasa cu rochie de hârtie*)

Subtilă este şi descinderea în mediul rural, în minunata lume veche, lumea tuturor începuturilor, oferind cititorului imagini care surprind o atmosferă bucolică, având darul de a fluidiza lectura în sensul în care o schimbare de registru aduce o prospeţime în discursul poetic:

„în zilele cu soţ/ dorm toţi copacii cu frunzele în sus/ mi-e dor de mama care trage/ din clopotul fiinţei mele/ până miros a salcâm// păpuşile cu ochi de cărbune se joacă/ de-a v-aţi ascunselea/ prin bordeie cu atâtea obiceie/ încep să număr alintată/ în palmele satului/ până când/ cine nu-i gata/ îl iau cu lopata“. (*ferestre interioare*)

Cu o parcimonie greu de înţeles, poeta strecoară în poezia acestui volum imagini tuşante („sângele velin al ghioceilor/ trece prin oase şi troiţe“) sau formulări care aduc farmec şi o notă de originalitate: „femeia cu cloşul tornadă“, „gheişă cu rochia cloş caolin“, „mai sus de genunchi e peniţa“.

Noul volum de poeme al Ramonei Müller, frumos însoţit între filele sale de reproduceri ale unor lucrări de artă semnate de Iulia Şchiopu, Cristina Lihăt şi Florin Şuţu, se remarcă printr-un discurs discret al mărturisirilor, apropiat de adevăr doar în măsura în care reuşeşte să se debaraseze de formulări (poetice) voit ermetice în favoarea celor care includ *emoţie*.

Liliana RUS

Funcția metempsihotică a cotidianului

Niculina Oprea* s-a născut pe meleagurile unde a avut moșia Alexandru Macedonski, debutând (sub pseudonim) tot în același areal geografic-cultural: Craiova, revista *Ramuri,* anul 1975.

Evoluția sa literară s-a derulat sub semnul acestui semn determinat de o clară vocație. Poezia este, pentru o astfel de biografie, o prezență metabolică aproape, un ingredient indispensabil.

Discursul poetic al Niculinei Oprea se suprapune o vreme cu acela al optzeciștilor, eliberându-se discret, nespectacular (dar cu o gestică fermă și o nouă substanță) de textualism.

Aproape negru (Editura MLR, 2004) și *Viețile noastre, viețile altora* (Editura Brumar, 2008) sunt volume de poeme din seria de autor, care schițează poate cel mai elocvent profilul acestei autoare cu voce discretă, dar încărcată de forță.

Traiectul său poetic e marcat de mai multe volume de poezie, publicate de-a lungul a peste trei decenii de la debutul editorial: *În apele Akheronului* (Ed. Vlad & Vlad, Craiova, 1994); *Trecerea* (Ed. Vlad & Vlad, 1996; Ed. Sitech, Craiova, 1996; Ed. MJM, Craiova, 2002); *La vară tot tu vei fi aceea* (Asociația Scriitorilor București, 2004); *Aproape negru* (Ed. Muzeul Literaturii Române, 2004, reeditare Ed. Limes, 2017); *Viețile noastre, viețile altora* (Ed. Brumar, 2008, reeditare Ed. Limes, 2017); *Rădăcini peste praguri* (antologie, 2016, Ed. TipoMoldova); *Armura de gală*, poezii alese (Ed. Neuma, Cluj, 2018).

O parte din cărțile sale au fost traduse în limba turcă, poeta fiind membru de onoare al *PEN Club Turcia*, traducător, animator și punte plină de energie între aceste două culturi.

Vocea poetică a Niculinei Oprea s-ar putea defini schematic ca gravitând în jurul a doi poli: *vizualitate fertilă* (puternică, dar lipsită de stridențe) și o anume *ascetică esențială*. În ambele ipostaze, *cotidianul* este materia primă, marcată însă invariabil de o tensiune a identității ce îl ridică din locul său comun spre o anume sacralitate.

Iată, de pildă, în volumul *Viețile noastre, viețile altora*, două poeme învecinate în pagină, parcă anume așezate să ilustreze acești centri ai elipsei între care își desfășoară metabolismul.

Primul poem, *Căutându-mi vederea*, explodează într-un soi de jerbe colorate ale memoriei, în structuri compoziționale aproape expresioniste: „În camera ferecată a copilăriei,/dincolo de fereastră/ cad suluri de lumină//Acum pare o piele de mort/La zece ore de la ultima respirație artificială//Apucăturile mele de fată în casă/alungă bufnița din cadrul ușii//În loc să alerg la dantelăreasă/ la pălărier/În aerul greu desenez cercuri concentrice//Căutându-mi vederea/ arginții/ îmi acoperă / umerii calzi” (pag. 44).

Poemul învecinat (*Repetiție finală*) sugerează mizele metafizice ale poeziei Niculinei Oprea. Avem de-a face cu un act ultim, un soi de *maya*, de trezire din lumea vederii iluzorii. O lume în care „doi ochi” (cei care te înșală cu vederea aparențelor) „sunt prea mulți”, poetul pregătind ritualic marea reprezentare a întoarcerii (ca la ochii domnișoarei Pogany) spre vederea dinlăuntru: „Doi ochi deja sunt prea mulți / mâna păstorului tremură/în fața măcelarului iar sărbătorile/se țin lanț.//În grădini luxuriante/cârtițele au amorțit cu sunetele paharelor/lipite de urechi,/nicio dragoste nu este veșnică/ unghiile fricii ferfenițesc destine,/ veșnic este doar/semnul întrebării/care îmi atârnă de gât/asemenea unui clopot când/se crapă de ziuă între pereții / împodobiți pentru petrecerea de dinaintea/ înșelătoriei.”

Discursul poetic este în genere limpede, clarificat și lipsit de redundanțe; putem suspecta un travaliu asumat cu acuratețe și meșteșug; balastul a fost cu meticulozitate identificat, epurat și aruncat, astfel încât versurile rămân uneori aproape suspendate și singure, dar rezonante și după împărtășirea lor.

În poemul *În zbor*, ești proiectat în ținutul unde „vorbele nu au rost”, un *locus* păzit de „turnul domnului/ cel mai sigur stăpân al vindecărilor imaginare”; este reconstruit Hadesul, un tărâm în care niciodată „nu plătești îndeajuns”, natura umană fiind o marcă a eșecului (din poemul *Aproape negru*, pag. 6).

Biografia poetică se desfășoară ca un soi de judecată, unde anii noștri „buni, la umăr cu anii lor răi”, „ciugulesc din palma umilinței”; una în care purtăm straie de carnaval și de cerșetor (*ibid.*, pag. 27).

Poeta își redescoperă identități ascunse: o soră care „rupe tăcerea”, un *alter ego* localizat în timpuri și cotloane, într-un „pod care se cheamă trup și știe să facă doar umbră”; călătorește metempsihotic în *locusuri* unde „asculți sângele învolburat cum trece prin palme” și în care, cu amplă, macedonskiană mișcare, „spargi oglinzile” care se dovedesc cu expresionistă virulență deținătoare ale gesturilor noastre ascunse (din poemul *Sora mea rupe tăcerea*).

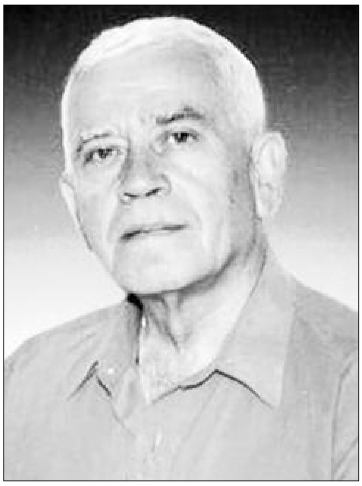
Dincolo de tehnica cu care sunt ținute frâiele limbii, de atenția de „fată în casă a poeziei” (cum ascetic se autodescrie la un moment dat), de abilitatea recunoașterii redundanțelor și firescul cu care face ordine în text, cel mai frumos șade la Niculina Oprea *cotidianul*. El este *pre/textul* alunecării dinspre lumea văzută înspre cea nevăzută, un vehicul domestic folosit drept intermediar al unei anume esențialități despre care vorbeam și care dă substanță poeziei.

Cotidianul (resacralizat) pare a fi până la urmă *atuul* suveran - însuși mediul în care se desfășoară toată această poetică; precum apa dintr-un acvariu, precum citoplasma dintr-un nucleu poetic. Cotidianul, împărțit și împărtășit, făcut grămăjoare cu mâini dextere ce rânduiesc lumea, este o funcție a existenței și o funcție poetică totodată.

Iată aproape la întâmplare versuri care ilustrează acea remarcabilă tensiune metempsihotică ce face marca poeziei Niculinei Oprea: „Ziua ce încă nu s-a sfârșit/ este lungă și înflorată/ca fusta florăresei din colț,/pot șterge cu ea toate amintirile,/pot acoperi ochii trecătorilor/și oglinzile care îmi împrumută chipul/de probă//apoi mi-l înapoiază un străin în pielea/căruia mă trezesc.” (din poemul *Fusta florăresei*); „În podul care se cheamă trup/și știe să facă doar umbră,/ascult sângele învolburat/cum trece prin palme.//Într-un timp bun de răzbunare/sora mea rupe tăcerea:/flutură ca o limbă de foc.//Eu strâng rămășițele nopții –/sunt sclava lor,/oarbă și sclavă.//Sora mea sparge oglinzile./(Oglinzile arată/ochiul morții în pântecul/mamei).//Sora mea flutură precum/o limbă de foc.” (din *Sora mea rupe tăcerea*).

Horia DULVAC

* Niculina Oprea: *Aproape negru* (Editura MLR, 2004); *Viețile noastre, viețile altora* (Editura Brumar, 2008)

Îmi ajunge strigătul tău

Nu-mi spune nimic,
Îmi ajunge strigătul tău
În câmpia ce nu se mai termină.
Mă apropii de tăcerea ta,
O tăcere apăsătoare și grea.
Aici este imaginea păpădiei
Ce nu se mai risipește,
Fiindcă mie mi se deschid cărările
Când de undeva se apropie
Moartea întârziată.
Nu mai este niciun loc liber
Pentru a face vreun pas greșit
Prin lumina imaginilor rătăcite.
E multă poezie în sângele păstrat
Pentru respirația florilor,
Eu știu până unde pot ajunge,
Între noi crește un cuvânt
Care mă face să aștept
Liniștea ce se ascunde
Sub ne-ntreruptul zbor al ciocârliei.

Mai suntem în stare?

Mai suntem în stare să pornim
Pe aleea începută altădată,
Tu, o sfioasă domnișoară, eu, un anonim,
Casa fiindu-ne un copac cu frunza tremurată?
Mai fi-vom în stare de o călătorie în doi,
Convinși că numai prin iubire vom ști
Să dezlegăm dorințele crescute între noi
Și să nu grăbim prea mult
Noaptea de zi?
Mai suntem în stare de a fi stăpâni pe cuvinte,
Mai putea-vom avea frumusețe în gând,
Câtă vreme unul pe altul nu-l minte,
Vom duce mai departe timpul înzăund?

Cu gând de dor liniștit

Cu gând de dor liniștit
Vreau să te îmbrățișez,
Să cred că sunt iubit,
Să ard în poezie, în fața ta să îngenunchez.
Azi e ziua Ta,
O sărbătoare cu tort și lumânări,
Noi doi ne vom bucura
De acest timp
Ce între noi
Va fi o stea.
Azi e ziua Ta,
Știm că aceste clipe le vom visa,
Alergăm spre dimineți diafane
Și ne-ntoarcem în casa cu lumini de icoane.

Poezia

Poezia-i propria trăire,
Tulburătoare adieri de șoapte,
Cerul de rodește din sfânta dăruire,
A visului sădit noapte de noapte.

Poezia-i acel aer sacru din icoane,
Lumina lină din colinde,
Nume iubite de Mării și de Ioane
Când peste sâni le putem cuprinde.

Poezia-i anotimpul ce se naște-n floare,
Un dor de aproape și vârful de rază,
Iubirea primită și privirea uitată-n zare,
În care cântă bucuria până-nsângerează.

Gânduri înfrunzite

Gândurile tale,
Înfrunziri adevărate.
Frumoase liniști,
În care
Te caut pe tine,
Frumoasa mea.
Tu porți în căușul palmei
Fructul de zmeură coaptă
Pe care
Inima mea o așteaptă.
Din tot ce privesc într-o seară
Crește acel dor
Ca un dulce sărut
Pierdut într-o vară.

Ploi înalte

Într-o noapte
M-am visat în orașul
În care n-am ajuns niciodată,
M-am văzut umăr la umăr
Cu tatăl meu
Născut la poarta veacului trecut.
Numai noi doi,
Tăcuți, ne plimbam
Într-una din nopțile
Cu fulgere la geamuri,
Cu ploi înalte
Și poveri pe ramuri
Ce spărgeau auzul.

Drum

Vis cu flori
Și vis cu pământ
Zumzăie-n adânc.

Somnul se mistuie,
Întunericul cade pe culmi,
Privirea izbăvind,
Rozmarin sorocit pe aripi de vânt.

Din rădăcina grâului
Mi-am făcut cerneală de scris,
Râsul copiilor ca o adiere
Peste cumpăna fântânii
Luna, nevândută înviere.

Drum până la umăr ridicat
Sângele meu însingurat
Mai trage o brazdă prin trup.

Miron ȚIC

Lirică germană

Eduard MÒRIKE
(1804 – 1875)

Dor de acasă

De ființa iubită mă depărtez
Şi cu fiecare pas
văd lumea schimbată.
Pentru că inima drumul nu vrea
să-l urmez
Simt că soarele putere nu mai are,
Totul în jur necunoscut îmi pare,
Chiar florile, pârâul
şi iarba-mbelşugată!
Ciudate să fie, lucrurile cată,
Înfăţişarea le e schimbată.
Pârâul îmi şopteşte cu glas de lăută:
- Lângă mine rămâi oleacă,
Flori de nu-mă-uita își vor face
şederea plăcută!
- Da, frumoase-s ele oriunde,
Dar acolo sunt albastre
şi mai rotunde.
Ajunge! Nimeni aici
nu mă mai prinde!
Plânsul mă îneacă!

Nikolaus LENAU
(1802 – 1850)

Celei de departe

Acest trandafir frumos,
Pe care-l ţin în mână,
Ţi l-aş aduce bucuros,
A inimi-mi stăpână!

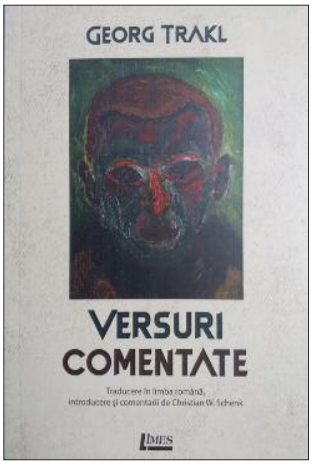
Dară la tine pân' s-ajung
Călătorind pe mare,
S-ar veşteji pe drumul lung -
El multă vreme n-are.

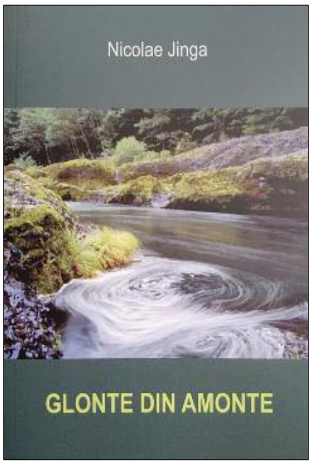
Cei care se iubesc
Să nu-ntreacă-ntre ei depărtarea
La care poţi duce cu pasul firesc,
În mână, proaspătă, floarea.

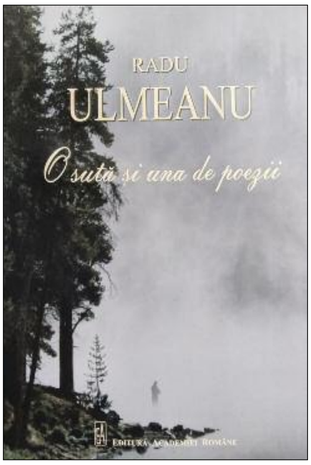
Sau de unde mierla paie-aduce,
Pân' la cuibul ce-l clădeşte,
Sau până unde cântu-i dulce
Vântul serii îl vesteşte.

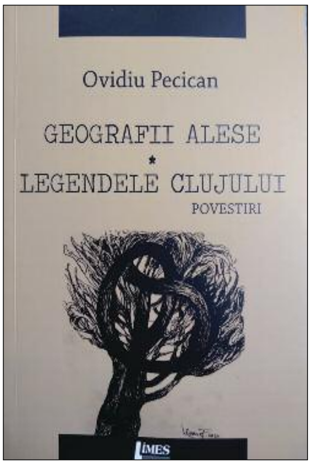
Traducere:
Alexandru MĂLĂESCU

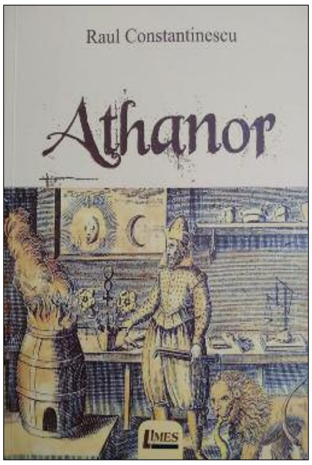
Cărţi sosite la *Cafenea*

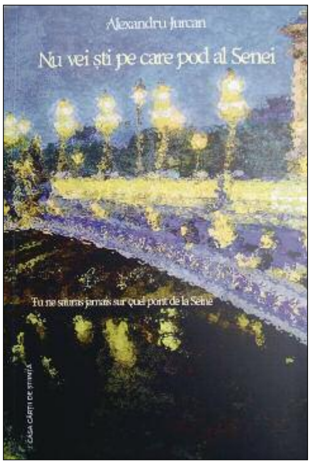

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Secretar de redacţie:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Ion PANTILIE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Lucian PÂRVULESCU

Tehnoredactare:
Simona FUSARU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/219976

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

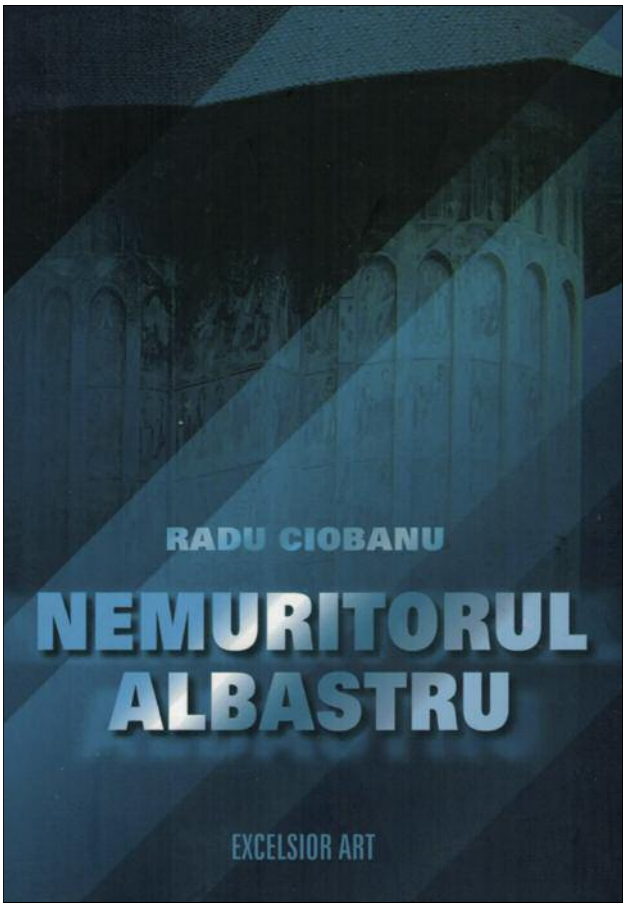
Responsabilitatea asupra
conţinutului textelor revine
autorilor, conform legii.
Autorii pot avea şi alte opinii
decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite
la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicaţii.

LITERATURA ROMÂNĂ

„Capodoperă incontestabilă a literaturii române a secolului al XX-lea, *Nemuritorul albastru* (ediția a doua, definitivă, Timişoara, Excelsior Art, 2012, 610 p.), al lui Radu Ciobanu, este un roman realist, în care o abundenţă de fapte atestate istoric, cărora li se adaugă altele construite în graniţele verosimilului, dar şi eresuri, latură sine qua non a mentalităţii populare, care constituie fundalul operei, coexistă osmotic, într-o creaţie polivalentă, care poate fi citită, concomitent, ca roman istoric, politic, de aventuri, de dragoste, iniţiatic, bildungsroman.

Factori coagulanţi principali ai arhitecturii romanului, cele două personaje principale, Petru Rareş şi Toma, au atribuţii numeroase, atât la nivelul construcţiei, cât şi la cel al problematicii dezbătute, fie pentru că se află în prim-plan, fie că se vorbeşte de ei, de fiecare dată cu patos, astfel încât sunt omniprezenţi, împreună cu aceştia cititorului oferindu-i-se o imagine de ansamblu a lumii europene şi din Asia Mică din veacul al XVI-lea. Împreună cu Toma, zugrav moldovean care îşi cizelează talentul, învăţând de la marii artişti veneţieni timp de şapte ani, prin apelul la ficţiunea străinului, naratorul auctorial zugrăveşte, la rândul său, pe drumul de întoarcere către ţară al acestuia, locurile şi oamenii cu care se întâlneşte personajul.

Călătoria lui este pretext, totodată, pentru a înfăţişa o frescă a secolului al XVI-lea, cu laturile lui inconfundabile, la nivel european, Apusul şi Răsăritul, prin dezvăluirea unor aspecte de viaţă cotidiană, mentalitate, ocupaţii, artă etc., dar şi a tot felul de spaime obscure, care dau culoarea locală şi temporală, constituind, în acelaşi timp, unul dintre factorii uniformizatori, actanţi ai spiritului veacului, activ deja în epoca în care Vestul Europei se afla în plină derulare a Renaşterii. Lumea răsăriteană din cartea lui Radu Ciobanu trăieşte încă sub zodia medievalităţii, iar datele epocii sunt versatile, ca şi oamenii care, destinal sau accidental, ajung să traseze ori să influenţeze major vieţile celorlalţi. În ce priveşte spaţiul moldovenesc, în care se întâmplă cea mai mare parte a acţiunii după revenirea lui Toma din periplul lui veneţian, aici Ştefan cel Mare este spiritul tutelar, dar meşterul acesta învăţat ajunge, la rândul lui, să-i fascineze, printr-o sumă de calităţi, pe toţi, și, mai ales, pe fiul marelui domnitor, Petru Rareş, care este impresionat, de la început, de mândria, de francheţea, de eleganţa comportamentului, a gesturilor, a ţinutei, de cultura, loialitatea etc. celui în care va avea, până la sfârşitul vieţii, chiar şi după ce destinul inflexibil îi desparte, geamănul sufletului său, fiinţa pe care n-a mai putut s-o suplinească nimeni altcineva, cu toate nenumăratele încercări făcute...”.

Mioara Bahna, *Heraldice. În lumea cărților lui Radu Ciobanu*, Florești-Cluj, Editura Limes, 2020.